

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusose . . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje,
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Svarbus užmanymas.

Skaitytojas teiks isitėmyti vieną užmanymą, kuriam reikėtų pašvesti didelę atydą visai lietuvių inteligencijai: kalbu apie padauginimą ir sustiprinimą tų pragumų ir įrankių, kuriais mes apsiėmėm kovoti už savo tautystę, už savo laisvę, gyvastį ir palaimą. Matydami, kokios gausios aukos plaukte plaukė iš visų šalių dėl numalšinimo kuniško bado Maskolijoje, ar negalime tikėtis mes, lietuviai, jog dėl dvasiško papenėjimo mūsų gentės rastumėme pas svetimtaučius taip-pat gausias versmes pašelpos? Savomis pajiegoms mes ništesėsime prieš gūlį visų tų nelaimių, kurios slėgia lietuvius kaip tautą ir kaip žmones. P. „Daktaras“ savo korespondencijose „Gromatos iš Maskolijos“, talpintose „Vienybėje Lietuvnių“ 1891 m., vienam daigte prikiša prisikeliančiai iš numirusių lietuviškajai inteligencijai, jog ji *net* per ištisą dešimtį metų (nū 1881 iki 1891 m.) nišdavė dar iš savo glitos nė vieno Mickevyčiaus, Kundratavyčiaus, Kraševskio. Aplenkdamas jau tai, kad tokis reikalavimas p. „Daktaro“ kvėpia pusėtinu absurdu (nės, jaigu Mickevyčiai ir tt. gimtu kas valanda, tai tokių vyrų privistu bematant pilna žemė, jūs galėtum sutikti ant kiekvieno grįžkelio; tada jie butu paprastu apsiereiškimu ir nebutu nėjokios priežasties vadinti jūs didžiaisiais ir prakilniaisiais žmonėmis), — drįsiu vien paklausti p. Korespondento, kur yra mūsų kad ir negenijališki, bet stiprus, atsidėjusieji ir sumanus darbininkai lauke kovos už tautišką ir draugijinį mūsų gyvastį? Veltu mes jieškosime savo tarpe didesnio skaitliaus tikrų vyrų darbo ir pasišventimo. P. „Daktaras“ be reikalo jieško vystyklūse esančioje lietuviškoje rašliavoje lepinančių, kaip regis, švelnius estetiškus jo jausmus eilių, be reikalo jisai siulo skaitytojui pirkti tas eiles už nudilusį dylekį, be reikalo, ant galo, jam rodo, jog, pasitobulinus eilėms, pasigerins buvis Lietuvių tautos: tegul šiandien mūsų tarpe atsiras ne vienas, bet penki toki milžinai dvasės, kokiu yra Mickevyčius, tai ir jie vargiai bau pastums mūsų gentę, prie dabarnykščių aplinkinybių ir įtarmių, pirmyn keliu įgijimo gentiškos ir draugijinės palaimos. Tūmtarpu jieškokime mes nors arklių-darbininkų ir už tokius dangui dėkavokime, nes kiesdami išsyk savo geismų iki žirgų dėl ipodromo . . . . Aš pa-

sukau iš kelio nū savo tikrosios uždūtės ne iš noro ginčyties arba ginti nepatinkančius p. „Daktarui“ lietuviškus raštus ir eiles, bet vienat malonėdams pasakyti, jog galima reališkiaus žiurėt į savo padėjimą ir uždūtes.

Viskas juk priguli nū įtarimų žinomo laiko, žinomos vietos ir žinomos apystatos: jaigu priimta vadinti verbliudą pustynių laivu, tai ar galima per tai praminti laivą marių verbliudu? . . .

Vienok grįžtu prie savo stačios uždūtės. Kaip aišku regėti, savo vienų spēkomis mums sunku bus išvalioti. Taigi ar nebutu galima mūsų inteligencijai organizūti rinkimą pašelpos visame sviete, keliu apgarsinimų, prelekcijų, privatiškos įtekmės ir tt.? Numanu, jog pirm viso ko turėtu įsikurti komitėtas dėl priėmimo ir sunaudojimo aukų iš vyrų maž-daug žinomų platesniam sviete; tikiūsi, kad tokių vyrų nepristoks: turime juk užrubežėje (Auropoje) du pagarsėjusiu daktaru-lietuviu, kuriūdu, prisidėjus dar trečiam, galėtu sutaisyti komitėtą. Maskolijoje gyvenantieji intelligentai, suprantama, prie komitėto prigulėti negali iš baimės persekiojimo. Visų pirmu reiktu surašyti atsakantį atsiliepimą — mūsų, taip sakant, *grito de dolores* (klyksmą sopulio) apie padėjimą Lietuvių tautos, apipleštos nū visų žmoniškų tiesų ir didžiausio išdo spaudos, ir apgarsinti jį Auropos ir Amerikos laikraščiuose. Nevienas pertekęs auropėnas ar amerikietis, išgirdeš apie niekad ir niekur neregėtą pasaulėje skriaudą Lietuvių, malonia ranka neš pašelpą nukankitai mūsų gentei. O turint išteklių pinigų, daug galima bus gero idėjai atnešti.

Padavęs mislį, kuri pasirodė man puiki ir išpildoma, nesikėsau rodyti tolesnį kelią . . .*)

Keksztas.

Kalifornijoje.

Pasakojimas Rozentalio-Bonino.

Asz atsiveikinau su savo draugu Elibertu, pirm dvidešimties metų, Verakruce; asz pagryžau namon į Europą, o jisai pasiliko Amerikoje, idant szimtą pirmąjį kartą, pagal jo išireiškimą, padaryti ataką (užpūlį) ant laimės, kuri visūmet nū jo pabėgdavo. Tris paskutinius mėnesius pirm persiskyrimo mudu

*) Jau mums pirm kelių mėnesių tapė praneszta, jog yra nuspręsta steigti tokį komitėtą, kaip kad projektavoja p. Keksztas; tiktai nenumanome, kodėl tas dalykas vėl apsisztojo. Rėd.

gyvenova drauge, graibstydamiės prie visokeriopų spekuliacijų, loszėva rizikinius loszius, pardavinėjova malkas, važiojova anglis, kasėva sidabrą, bet niekur neturėjova pasisekimo. Pinigų jau neturėjova; man vis tai įgriso, ir aš užmaniau išbandyti laimę.

— Ką veiksi? — kalbėjo jisai paprastu ironišku balsu. — Šičionai aš galiu būti vežiku arba pasiūstiniu, vis tiek, nieks manęs nepažįsta; gyvenu kaip filiozofas, nakvoju po šieno vežimiu; o Europoje aš, kaip vaivaikis senoviškos poniškos giminės, turiu prisilaikyti prie įvairių įtarmių; čion, šiandien aš — nieks, rytoj — prezidentas, milioners, didis politiškas veikėjas ar fabrikantas siuвамų mašinų, žinomas visam svetui.

Asz nusijūkiaiu.

— Šimtą dolerių aš tav paliksiu! — tariau asz jam.

— Juk tai visa manta! — sušuko. — Kada aš tau jūs atidūsiu — nežinau, rasi, po žeme! — pridurė jisai meliancholiškai šypsodamasi.

Dvidešimts metų prašoko nū tos valandos, o aš nē žodžio negirdėjau nū savo draugo, ir štai aš pamačiau jį alaus ir dailų mieste, Mūnchene, jis labai atsivainė, nors ir pasiliko vis tas pats. Jo szviesgeltoniai plaukai buvo taip-pat tankus, kad ir mažumą žili; jis atkuto ir gavo lyg bankierio lyg plantatoriaus pavidalą. Aš ne iš sykio jį pažinau, kada susitikau ant ulyčios.

— Elibertai! — pagalios sušukau, gerai išiziurėjęs. — Argi ištikro čia tu esi?

— Taigi, tai aš — atsakė — ir parvežiau tav tą tavo šimtą dolerių, podraug su užaugusiais nū penkto paluko pinigais. Ar tu čia gyveni?

— Čia!

— Ką veiki?

— Daktarauju.

— Šitaip! — traukė jisai, jūkdamosi. — Na, kaip einas?

— Pusėtina! . . . Ale iszkur tu?

Isz San Francisco. Asz ten gyvenu, o čia atvažiavau su reikalais. Aš daug mačiau nū tolaik, kada persiskyrėva, tik čia ant ulyčios ne vieta pasakoti. Kur tu gyveni? Ar esi vedęs?

— Ne da!

— Tai jū geriau.

— Kodėl?

— Tai aš tik taip sakau. Ar turi vietą, gyvenimą?

— Turiu, kiek tai yra galima jaunikiui. Ateik — tai pamatysi.

— Aš pas tavę ši vakar užėisiu, tai apie viską pasišnekėsi va.

Jisai užsirašė mano adresą ir lygiai ant aštūnių vakare buvo pas manę. Prie stiklo alaus štai ką jis man papasakojo:

— Persiskyręs su tavim, aš tariau: „dabar turiu pralobti arba numirti!“ Mirti neperdaug miela, įpač kad žmogus jautiesi esąs jaunas ir stipras. Vienok aš jau buvau netoliesia to, kadangi tą tavo šimtinę prapuldžiau ant vienos rizikinės spekuliacijos su javais, ir aš pabaigtinai neturėjau ką valgyt. Privestas buvau kibti vėl prie kokio naujo dalyko. Vežiku, visūse jo pavidalūse, jau buvau buvęs šešis sykius, ir man įgriso tas remestas. Abelnai Vera-kručas man užtektinai nusibodo ir aš parsisamdžiau už pečkuri ant laivo, kad galėčiau pasiekti San Francisco. Atvykau su dešimčia dolerių delmone. Ėjosi striukai. Tapau laikraščineju, bet ir čia man nenusisekė; man ant dvidešimts septintų metų ne taip lengva buvo bėgioti su laikraščiais, kaip mano jau-

niems ir vikriems, taip sakant, draugams. Mečiau tą darbą.

Likosi man išviso tik penki doliarai. Žinai, vargas proto mokina, ir štai ką aš sumislyjau. Atsiminiau, kaip aš syki Neapoliuje, slapstydami nū lytaus, patekau po arka teatro St Carlo ir mažiū-mažiausiai išbuvau visą valandą draugystėje ulyčinio rašiko, nenoroms mokėdamasi jo remesto. Apsukęs ir pažinęs visą miestą, aš patyriau, jog daugelis tenai ne perdaug gerai suvaldo plunksną, nors vartoja milionus. Tai aš ir sakau: „busiu ulyčiniu rašiku, o jū labiau, kad mano ranka buvo gera ir aš mokėjau kelias kalbas.“

Ko čia laukt, nuėjau, išsirinkau žmoningą vietą, ties mediniu teatru, nusipirkau milžinišką, dryžą lytadangtį, gavau kedę, plunksną, popieriaus, raszalo, pasiėmęs sklypelį audeklo pritaisiau prie dangčio, ir parašiau štai ką:

„Šičion rašo gromatas visokioms kalboms: španiškai, angliškai, vokiškai, itališkai ir prancuziškai.“

Sėdausi ant kedės ir laukiu. Kaip matai atbėgo pas manę šeimininks traktiernės (saluno), kad aš eičiau šalyn. Aš neapsileidžiu; sakau: ulyčia ne tamstai priklausu, bet yra savastis kiekvieno amerikiško ukso. Apspito žmonės; pradėjo jūktis, karčiamnišks taipgi pradėjo jūktis ir paliko manę.

Per visą dien landė apie manę žingeidžiai; iš manęs jūkėsi, manę erzino, aš ant to nežiurėjau ir kantriai laukiau.

Tris dienas taip aš išsėdėjau, be darbo, silpdamas nū išalkio; neturėjau nē skatiko.

Iš nūbodulio ir silpnybės aš užsnudau; štai jaučiu, kas-žin kas judina mano petį, atsimerkiu ir matau: ties manim ilgaskvernīs airis, su pilku cilinderiu ir žalia lypke, ant kurios kabalūja storas aukso retėželis.

— Ar tamsta supranti angliškai? — klausia jis manęs.

— Suprantu ir moku rašyt, — atsakiau skubinau, užsimiršęs, kad esu peralkęs ir suvargęs.

— Ar tamsta moki ir španiškai rašyt? — traukė jisai.

— Kūpuikiausiai! — atsakiau tvirtai.

— Matai tamsta, yra toks dalykas — tarė jisai, žemindamas balsą ir išrodydams paslaptingą veidą — man reikia parašyti gromatą . . .

— Gerai, vieszpatie, ką per gromatą?

— Vienai moteriškei!

Aš dėbteleėjau jam į akis.

— Ne prastai moteriškei, — pridurė jisai, — labai augštai moteriškei, vienai španiškai signorai. Aš norėčiau jai parašyti meilės gromatą, — traukė jisai drąsiai. O ve, matai tamsta, juk aš galiu tamstai pasisakyt, man lengviau uždirbt dešimts dolerių, nei kaip parašyti gromatą augštai moteriškei. O tamsta, man rodosi, veikiaus galėsi tai padaryti, — vėl žemindamas balsą, užbaigė airis.

— O, aš moku rašyt augštoms moterims, — patvirtinau aš, šypsodamasi. Kokios įtalpos tur būti ta gromata? Ar tamsta jai peršiesi?

— Tūm tarpu dar ne; aš ją nevisai pažinstu, tiktai mačiau ištolo, niekad su ja nekalbėjau, bet ji man patinka ir aš noriu, kad ji tai žinotu.

— Tai gromata turi užverti savyje išreiškimą jusų jausmų?

— Taigi, į tą galą! Tiktai pasirupinkit, kad gromata butu pasiūdyjanti; tegul ji man atsako, kur mes galime pasipažinti.

— Hm, ar tamsta žinai, kur ji gyvena?
— O kaip! Turi nusišmėdžius labai gražų gyvenimą: ji tur isztekliaus.

— Ar ji viena?

— Taigi! Ji naszlė, didei padori, nē su vienu nešneka, neišleidžia nėjokio vyro — aiškino man airis.

— Taip, dabar aš suprantu, ko tamstai reikia. Jaigu norite, palaukite čion viešbutyje; pakol tamsta išgersi stiklą alaus, jau gromata bus gatava.

— Taip grait? — paklausė jisai lyg netikėdamas.

— Tik žiurėk tamsta, kad gromata butu perliudyjanti, — mokino pamilęs ilgaskvernis.

— Be baimės, našlė užsidegs karšta meile del tamstos, — raminau aš jį, umai giebdamas plunksną. Airis nuėjo į vieszbutį.

Įsiveidydamas pavidalą gražiosios španės, aš pradėjau šeip:

„Saule mano dušios!

„Dangus tur žvaigždes, jurės — žemčiungus, San-Francisco — tavę! Dušia mano buvo aptemus, kol asz tavęs nemačiau; tu įpyliai į ją srovę šviesos ir blizgėjimo. Ji paveidi dabar į ugnines jurias, į kurias tu įmetei liepsną. Tu lakioji ant jų kaip deivė, kaskartą nematoma dėl manęs, kada aš noriu prie tavęs prisitrinti. Tu nežinai, jog asz tavę myliu, delto kad tu, lyg angelas, nenuleidi savo akių ant griešnos žemės. Gražybe iš gražybių, žvaigžde dušios mano, geriausia tarp moterų, iszklausyk manęs, atkreipk akis savo ant manęs ir tikėk manim, jog meilė mano del tavęs čysta ir neatmainoma. Aš norėčiau arčiau tavę pažinti, žvilgtert į tavo dušią, atvert tau savo širdį! Meldžiu tavęs, tikėk mano karžigišku žodžiu ir neatmesk mano prašymo, parašyk kelias eileles ant šio kio adreso. . . .

„Begalo mylintis ir garbinantis tavę. . .“

Vis tai aš parašiau akies mirksnyj. Tur but airis gerai manę uždaboję, nēs aš dar nebuvau pabaigęs rašyt, o jis buvo jau šalia manęs.

— O ką, ar jau atlikta? — paklausė jisai.

— Jau; tik tamstai reikia dabar pasiraszyt.

— Gerai. Nagi, dabar perskartyk tamsta, kaip parašyta?

Asz perskaiciau gromatą pusiaubalsiu, bet aiškiai. Airis klausė išsižiojęs.

— Hm! — tarė jisai po valandėlės, — ar gana dručiai išreikšta?

— Dručiau negali išmislyt!

— Taip! — tarė jis. Man rodos, jog neprošali butu priminti, kad aš turiu daug pinigų, ir kad aš džentlmenas.

— Jau ji iš gromatos matys, kad tamsta geresnis už kiekvieną džentlmeną ir vartoji neišpasakytomis gėrybėmis.

Airis kraipė galvą, lyg nesuvisu tikdamas ant mano žodžių.

— Tegul bus, kaip tamsta sakai. — Tamsta geriau žinai. Šiaip ar taip, bet gromata labai gerai parašyta. Kiek aš už tai esmi tamstai kaltas?

Tokis užklausias manę sumagino, širdis mano pradėjo smarkiaus plakti: Kiek prašyt? Perdaug — negražu, o permažai — nēr ką. Ant galo dasiprotėjęs tariau:

Už tokias gromatas aš neturiu paskirto prekio. . . Džentlmenas mokēs užmokēt džentlmeniškai.

— Airis nieko nepasakė ant tokio kytro pasakymo, pamaži nustumė manę nū sėdynės, atsisėdo pats, pasiėmė plunksną ir palengva, stambiu raštu,

pasiraszė savo pravardę, paskui išsiėmė iš milžiniško portfelio kuvertą, ant kurio užrašė adresą ir vėl manesp atsikreipęs tarė:

— Penkių dolarų, tikiūsi, bus tamstai gana?

Ir, siekdamas su ranka prieš krybėlės, jisai nuėjo. Iš džiaugsmo aš tūjau šokau į karčiamą, melddamas šeimnininko, kad kūrčiau man dūtų pavalgyti. Pamatęs pinigų, jisai mielai išpildė mano prašymą ir į bertainį volandos jau aš baigiau valgyt pietus, kurius man padavė čia-jau po lietadangiū tarp popieros bei rašalo.

Sočiai pasivalgęs aš, neturėdamas ką veikt, patėmyjau, jog man reikia dar vienos kedės dėl klientų ir, neilgai mislyjęs, nuvėjęs, nusipirkau augštą, parankią kedę, ir atsigabenęs pastačiau ant matomiausios vietos.

Pirmutimis bandymas man pusėtinau pasisekė, ale aš numaniau, jog ne už visokias gromatas taip brangiai užmoka ir jog meilė airio gal visai neilgai trukti, delto nesitikejau labai didelio uždarbui.

Praėjo dar pora dienų, o pas manę suvisu nieks nesilankė. Į trečią dieną atsirado viens kynieties, kuriam reikėjo parašyt ulandišką gromatą komerciškosi įtalpos; čia aš pelniau pusę doliaro. Kėtvirtą dien jau man buvo didei neramu užėję, bet štai vėl kas žin iš kur išlindo ilgaskvernis airis.

— Viešpatie — tarė jisai — tamstos gromata nemačyjo, jį man nieko neatsakė.

— Tai ne aš kalts, tik moteriškė, — atsakiau tvirtu balsu; — moterims, o įpatingai, lady'ms nelabai įtiksi; jos kartais ant simto gromatų nedūda nė vieno atsakymo, o žiurėk šimtas pimutinė priverčia jų širdį taksenti meile.

— Penkis šimtus doliarų ant vienu gromatų, tai be galo brangu! — sušuko airis. — O dar be to taip ilgai laukti! Ne, tai man ne suvisu patinka! Na, gerai, parašyk tamsta dar vieną gromatą, tik žiurėk, kad but drutai, o ir meiliai. . . rasi šis sykis bus laimingesnis.

— Aš šokau prie plunksnos. . . Šitoje gromatoje aš ją vėlei prilyginau dievaitei, po kurios kojų nelaimingas isimylėjęs gatavs yra padėti visas savo gėrybes. Airiui gromata labai patiko į pasirašęs pravardę, jisai išėmęs padėjo man desimts doliarų.

— Aš iš tikros širdies velyjau, kad našlė ilgiaus nepasidėtu ir kad mano klientui dar ilgai ištektu kantrybės.

Penktą dieną lijo, ir aš turėjau uždaryti savo kromelį. Šešta diena buvo saulėta ir šilta; aš nusipirkau puikius rašymo prietaisus, daugiau popieros ir ėmiau laukt Per visą dieną gavau parašyt tik vieną rokundėlę už penkiasdešimts centų, kaip prie mano stalo priėjo storas, negražiai apsirėdęs vyras, kurs turėjo labai šviesius plaukus ir rauplių išmargintą veidą. Jisai apsistojo ir žiuri į manę isikneibęs, paskui umai atsisėdo ant kedės ir užsirukė cigarą, lyg rengdamasi su manim kalbėti. Ant jo pirštų žėrėjo brangus briliantiniai žiedai.

— Viešpatie, — tarė jisai, žiurėdamas į šalį, labai prasta angliška kalba, — ar tamsta rašai visokeriopas gromatas ir visokioms kalboms?

— Taigi, visokioms kalboms! — patvirtinau.

— Ar tamsta rašai ir meilės gromatas?

— Ogi kaip!

— Ar gerai? — paklausė jisai.

— Labai gerai!

— Tai parašyk tamsta man tokią gromatą. Aš jokioj mokslavietėje nesimokinau. Aš ulandas, bet

jau seniai Amerikoje. Aš niekad nesimokėjau nė pravardės pasirašyt; na, ale tasyk man nė nereikėjo; vienok dabartės matau, kad didei bjaurus daigtas ko nors nemokėti. Man reikalinga tamstos pagelba, viešpatie! Pasitikiu taipogi, jog tamsta užtylesi...

— Bukit be baimės... Kokioj kalboj rašyt?

— Španiškai.

— Galiu! Moteriškei ar mergelei? — paklausiau svarbingu balsu.

— Našlei!

— Ar sena, ar da jauna? Man tai reikia žinot, kokios draugijos?

— Janna, kokių dvidešimts penkių metų...

Iš geros draugijos, dagi per daug geros.

— Ar tamsta ją gerai pažinsti?

— Ne, aš ją tiktai mačiau, bet niekumet nekalbėjau.

— Tamsta nori jai pirštis?

— Ne, nevisai taip, — skubriai atsiliopė ant to ulandas, — aš norėčiau jai nusiųsti meilės gromatą; čia taip greit veda.

— Suprantu! — atsakiau. — Tamsta, meldžiams, pasivaikščiook valandėlę, o aš tūm tarpu parašysiu, po bertainio adynos bus atlikta.

— Ulandas linktelėjo galva: pakilęs nū kedės susikijo rankas į delmonus ir nuėjo.

Španiškosios našlės, kaip žiuriu, čion pavojingas daigtas, — pamislyjau — štai jau antras pamilo španę. Ištikro, butu gerai, kad San-Francisco butu daugiau tokių sirenų!...

Vieton išmislioti įtalpą gromatos, aš tiesiog parašiau. žodis į žodį, tą pačią gromatą, ką buvau rašęs anam airiui. Sugryžęs, ulandas paprašė perskaityt gromatą, atrado ją didei gerą ir davė man už ją tris dolarus, kada buvau parašęs ant kuverto adresą.

Sekancios kelios dienos neatgabeno man jokio pelno, kol vėl nepasirodė tas pats storasis ulandas. Jisai skundėsi, kad jo gromata pasiliko be atsakymo, ir prašė parašyt antrą gromatą. Aš su džiaugsmu išpildžiau jo prašymą ir iš galvos parašiau kopiją nū antrosios gromatos mano pirmojo kliento.

Po kokių keturių dienų labai menko uždarbio atsitiko visai nepaprastas dalykas. Nedidelis vaikiukas priėjo prie mano stalo ir lyg išmokęs iš galvos atsiliopė:

— Kaballero, užeikit, meldžiami, pas donną Miguelo von-der-Nüss (pasakė adresą); signora geidžia pakalbėti su kaballero apie vieną dalyką.

Aš pakilęs tūj nuėjau. Tai buvo netoli nū manęs. Aš apsistojau pas didei gražius nedidelius namelius ir paskambinau. Duris atidarė labai graži mergaitė, kuri tūjaus nuvedė manę į puikų budunarą; paprašius manęs palaukti, jį greitai pasislepė į šalutini kambarį. Po minutai pasirodė man jauna, labai graži moteriške, visa apsvyniojus su jūdais mesginiais. Jijė žvilgterėjo ant manęs savo aksominems, tamsiomis akimis, nuleido jas, nukaito, norėjo ką pasakyt, bet negalėjo. Matydams jos pamišimą, aš pasiskubinau ją užvadūti.

— Signora, tamsta, norėjai matyti manę dalyko dėlei... Kūmi galėčiau tamstai tarnauti?

Pergalėjus savo sujūdimą, ji pagalios prabilo drebantiu balsu:

— Signor, ar tamstarašai gromatas už pinigūs?

— Taip, signora!

— Ar tamsta rašiai šitas keturas gromatas? — paklausė jį, padūdama keturis gerai man pažinstamus kuvertus.

— Taigi, aš jas parašiau; bet kaip tamsta galėjai patirti, kad tai tikrai aš, signora? — paklausiau aš stebėdamasi.

— Labai lengvai, — paaiškino jį; — visos tos gromatos rašytos ta pačia ranka ir užturi vienokią įtalpą, taigi suprantamas daigtas, kad jas parašė viena žmogysta; aš jas gavau per šią paskutine sąvaitę, o kad aš žinojau, jog per tiek laiko čion netoliese rašo gromatas už pinigūs, tai nesunku išpėti, kas tas gromatas rašo, kurias man siuntinėjo; jie grynos nesūmonės, viešpatie! Aš nežinau, kas tamstai įsakė jas rašyt, ir ant tolesnio laiko, susimildams, tamsta negaišyk manęs tokiais niekais!

— Man didei gaila, signora, ale aš negaliu išpildyt tamstos geidavimo, — atsiliopiau aš.

Akise jos žyberėjo rustumas.

— Kaip tai, signor?

— Delto, kad rašyt gromatas — tai mano amatas.

— O jaigu tamsta per tai skriaudi, užgauni, dagi gėdini moteriškę?

— Dagi ir tokiam atvėjyje, signora, — atsakiau aš, — nės, turiu prieš tamstą išsipazinti, tos gromatos buvo mano vienintėlis uždarbis; ba jų aš bučiau badu numiręs.

— Ar tai tamstos vienintėlis pelnas? — atkar-tojo jį, vėl nuleisdama akis, kuriose jų nebuvo nė ženklo rustybės arba įniršimo.

Mudu kelias minutes tylėjova abudu. Išpazinimas nepritekiaus, reikalingumas kovoti už buvį rėmėsi manyje su jausmu karžygiškos garbės.

Aš daugiau nerašysiu tokių gromatų, — pertraukiau aš tylėjimą drebantiu balsu, sujūdes, pats nežinau kodėl.

— Ne, tamsta to neturi daryt! — greitai atkirto signora. — Aš nenoriu atimti nū tamstos uždarbio; mislis, kad tamsta del manęs kenti vargą, butu del manęs nepergalima!

— Ką gi asz darysiu, signora? — sušukau aš.

— Rašyk tamsta, kaip rašęs, — vos ištare španę, drebėdama visu kunu; — bet susimildams ne taip... ne tokias gromatas, — traukė jį, pakeldama ant manęs savo dyvinas akis.

— Ar prigimtinesnes? — paklausiau aš, jausdamas, kaip visas kraujas metėsi man į širdį.

— Tai palieku aš tamstos taktui, tarė jį, mikciudama. — Oi, Dievulėliau! Kokius nesūmonius aš kalbu! Neklausyk tamsta manęs, nerašyk man nieko. Užsidengė veidą su rankoms, umai ėmė verkt ir išbėgo iš kambario.

Po valandėlei įėjo mergaitė, ir aš supratau, kad mano apsilankymui atėjo galas.

Palengva, išimislyjęsėjau aš atgal į savo kromelį visas apgriebtas kas žin kokio nebuvusio jausmo.

— Jijė labai graži, — mislyjau sav; o dar ir gera; pasigalėjimas pergalėjo jos rustybę. Jijė prašė manęs rašyti kitokiu budu; ką gi aš galėjau pasakyt. Pas-kui, tas pažiurėjimas, jos ašaros...

Jijė pasitiki ant mano takto. Kas per taktas? Ar tik ne tasai, kurį man prišaukia mano jausmas. Bet ką gi aš dėl jos jaučiu? Kaip ji iš pradžios užsirustino ir kaip maloni pasidarė po mano apreiškimui. Štai aš paklausiau savęs: ar vien tik pasigalėjimas privertė ją taip umai atsimainyti? Aš atsimaniau savo buvusius klientus. Rašyt taip, kaip jie norėjo, dabar man rodėsi negalimas daigtas; o paprastas budas rašymo rasi jiems ir nepatiks. Ką čia daryti? O gyventi juk reikia. Aš niekad dar ne-

buvau buvęs tokiame painiame padėjime. Jū daugiaus mislyjau, jū mislys labiau painiojosi.

Tą dieną man beveik buvo smagu, kad nė viens nė kits mano klientas nepasirodė. Ant rytojaus aš vos nepasilikau namieje. Aš gėdėjausi savo drapanų, — dalykas, kuris man kitados mažiausia rupėjo. Mano drapanoms galima buvo daug velyt, o naujoms nusipirkt nebuvo pinigų. Turėjau vėlei sėdėti ir laukti klientų, dagi ir geisti pribuvimo airio ir stačioko ulando.

Utarninke atėjo airis. Jis turėjo labai nekan-tantą išveisdį. Jisai vos-vos man linktelėjo.

— Viešpatie, — prabilo jisai labai sausiai, — nėr jokio atsakymo, nė menkiausio ženklelio gyvasties; adverniai, kada aš aną dienėjau pro jos langą, jįje su rustumu pasitraukė, tur but gromatos jai ne-patiko!

— Su moterims sunku susitaikinti, — atitariu aš, apšviestas naujos mislies. — Rasi jai nepatinka toks augštas sudėjimas, pabandysiu paprastesniu. Ar tamsta atsimeni, juk tamsta pats norėjai, kad aš sti-priau išsireikščiau.

— Aš maniau, kad tai bus geriaus; tamsta, kaip man rodos, gerai pažinsti moteris; aš neturėjau kada jų pažinti, o kurias pažinan, tos buvo daug taikles-nės. Parašyk tamsta man dar porelę gromatų, bet taip kad jįje pavelytu su ja pasimatyti. Jai tamsta taip padarysi, tai gausi iš manęs šimtą dolarų.

— Turėdamas įvelyjimą rašyti, kaip man patinka, aš paklusniai išguldžiau ant popieros, ką man reiškė mano širdis, kuri nū tos dienos, kada pasimačiau su špane, buvo kupinai ja pripildyta ir negalėjo rasti sav ramybės.

Aš taip pradėjau:

„Gražiausioji tarp moterų!

„Tie žodžiai ne bile pasakyti; tai yra mano per-sitikimimas nū to laiko, kada aš tamstą pamačiau. Tamsta manė pakerėjai; man rodosi, lyg aš apsiaup-tas su auksiniu sietu; mano širdis, iki šiol nejudinta, neranda ramybės; protas mano nenor man dau-giaus tarnauti. Argi tai butu meilė? Aš mačiau daug moterų, bet nė viena iš jų nesujudino manyje tokios kancios pajautimų. Aš pasidariau kits žmogus. Meilė sujudo manyje taip staiga. Argi tai gal buti? Taigi, tur but gal Tamsta klaus, garbinama sig-nora, kam aš rašau šitą gromatą? Tiktai delto, kad tamstai pasakyti galėčiau, ką aš mislyju ir jaučiu nū to laiko, kada aš buvau laimingas tamstą regėti.“

Berašydamas šitą gromatą aš taip ilgai užtrukau, kad airis, besėdėdamas prie stalo, pradėjo nerimodams j manę žiūrėti.

— Ši kartą tamsta ilgiau rašei, — užtėmyjo jisai, — tur but švelnesnis sustatymas, sunkiau! . . .

— Taip, viešpatie! — atsakiau. — Teisybė nie-kados lengvai nepasidūda!

— Aš labai malonėčiau paklausti, — traukė airis, lenkdamas prie manęs savo raudoną ausį.

Aš perskaičiau jam gromatą.

— Man pirmutinės labiau patiko, — tarė jisai, kaip tik aš pabaigiau skaitęs. — Čia nėr' nieko įpa-tingo, aš ir pats taip parašyčiau. O rasi tamstos tei-sybė. Gerai, pabandysime tokiu budu! O kad ne-paklausys, tegul eina sav velniop!

Štai tamstai dešimtų dolarų už darbą — užbaigė jisai.

Tai pasakęs, jisai pasiėmė gromatą ir nuėjo.

Turiu išsipažinti, šį kartą užmokestį priimti man buvo koku. Aš parašiau meilės gromatą nū savęs

paties, nes aš jaučiausi visai pamilęs esąs. Bet aš vis tik amerikietis. Manęs prašė gromatos, aš ją ir parašiau, tai buvo mano amatas; o jaigu airis nenu-manė, kad gražioji nepažinstamoji jo visai nė pažinti nenorėjo, tai čia jo darbas, o ne mano. Aš įsikišau pinigus į delmoną su nuraminta sąžine.

Tūm tarpu manę apniko bodžiantis jausmas ne-kantrybės, — aš laukiau išgavimo savo gromatos. Jijė buvo per išmintinga, kad nebutu išpėjus tikrajį rašytoją tos gromatos. o jos apsiėjimas su manimi man reiškė, kad ji ir turėjo koki įpatingą jausmą prie manęs. Delko-gi aš negalėjau jai patikti, ant pirmo sykio, kad ji man patiko? Aš tūmet buvau geriausiam amžyje, augšto ugio, gerai suaugęs ir tur but nė nebjaurus, kad moterų akys budavo ant manęs atkreiptos. Nors aš ir būvau menkas varg-dienis, uiltyinis rašikas, bet šičion, San-Francisco, tai buvo menkas daigtas. Kurs šiandien valo kitiems čebatus, gal rytoj, per netikėtą atsitikimą, važinėti vežimūse su liberin'ais tarnais. Delto-gi aš nevisai be vilties žiurėjau į ateigą.

Sekandias tris dienas prie manęs kreipėsi su keliomis reikalinėmis gromatomis, o viena prancuzaitė prašė parašyt gromatą pas numylėtinį, kurs tarnavo prie laivynės.

Ketvirtą dieną aš staiga pamačiau ant kitos pusės ulyčios savo gražiąją španę, su tautiška manti-liją, apsidengusią su šydais; paskui jąėjo tarnas su keliais pundeliais. Donna žvilgterėjo greitai ant manęs ir išlengvo linkerėjo galvą. Aš pašokau ant vietos ir labai žemai nusilenkiau. Po minutai ji iš-nyko už kertės kaip kokis šešelis. Ant rytojaus jįje atkartoję tą lošį ir varė ji per ištisą savaitę.

Devintą dieną, aksti rytą, donna pasirodė viena; jįje tiesiog priėjo prie manęs, atsisėdo ant kedės, už-sidengė su vėsikliu ir tarė:

— Kaballero, rašyk!

Mano širdis ėmė smarkiai muštis; drebančia nū sujudimo ranka aš pasiėmiau plunksną.

— Kaballero, rašyk, — atkartoję jįje, — aš jums padiktavosiu gromatą.

— Ant tamstos paliepimo, signora, — vos pra-kalbėjau aš.

Vis užsidengus veidą su vėsikliu, španė pradėjo man diktavoti štai ką.

„Maloningas viešpatie!

Savo paskutinėje gromatoje tamsta išsipažinai manę mylįs. Aš tikiūsi, jog tamsta esi tikras kabal-lero, negalintis sav jokios kaltės užmesti, šiaip nebu-tumėte (manding) išdryšę man rašyti. Pasikvietus tamstą pas savę, aš miniau pamatysiant žmogų, kokių čion daug yra; pasirodė, pas manę įėjo geragimis vyras, gražus ant paziuros, tikras kaballero, išsykio manę nustebinęs ir padaręs ant manęs didę įšpandą. Aš per šešis mėnesius ištekejus gyvenau su senoku vyru ir buvau vierna pačia. Mylėti aš jo nemylėjau, aš prieg tam buvau kudykis, nes aš dar dabar vos aštūniolikos metų esmi; o mano vyrs jau du metai kaip numirė. Pamačius tamstą, mano širdis užsidegė meile; nežiurint ant tamstos vargingų rubų, aš paži-nau tamstoje geragimį žmogų. Aš visą savaitę ko-vojau su padaryta tamstos ant manęs išpandą ir par-ėjau ant to persiliudyjimo, kad aš jaučiu prie tam-stos tą-pat, ką tamsta jauti prie manęs. Dabartės pavelyk tamsta paklausti: kokis tamstos palinkimas? Ar tamsta keti vesti?

— Taip! — suszukau aš, griebdamas jai už rankos.

— Liaukis tamsta, ne czion! — gėdingai tarė jį, ištraukdama ranką. — Rytoj rytą aš busiu namie. Tai pasakius donna pakilo, išlengvo linktelėjo su galva ir išnyko.

Aš tūjaus suėmiau visą savo kromelį ir parėjau į savo gyvenimą.

Ant rytojaus, kaip tik aš pasirodžiau pas našlę, tūjaus mudu jausmingai apsikabinova ir saldžiai pasibučiavova; potam pradėjova protingai kalbėti.

— Per mėnesį mudu susitūksiva, ilgiaus laukti aš nenoriu. — Iki tam laikui tu turi turėt tikrą užsiėmimą. — traukė ji. — Aš tau dūdu ant skolos penkiasdeszims dolarų ir velyju, kad uždėtum akmeninių anglių kupčystę, kaip mano mirusis vyras, tai pelningiausias daigtas.

Aš išpildžiau jos velyjimą ir štai dabar, pagal europiskus numanymus, esmi nedidelis Kraisas. Zinoma, donna Miguela pasidarė mano pačia. Vienok su airiu ir su kitu mano klientu dar turėjau darbo. Jūdu abudu norėjo manę užmušti, kada patyrė apie išgavimą savo pirsimo ir per mano tarpininkystę. Aš jiems apreiskiau visai išistikrųjų, kad katras pirmutinis iš jūdvių man pasipainios po akių, bus be ilgų kalbų pasiūstas pas sentėvius.

Mes visi trys pasižiūrėjom kits kitam akis ir jau daugiau nesusitikom.

Donna Miguela dabar jau žila, bet ikšiol vis dar didei graži moteriškė. Turiva tris kudykius, — dvi dukteri ir sunų, kurs dabar tarnauja laboratorijoje prie Edisono. Matai, mano mielas, — taip užbaigė pasakojimą mano prietelius, — tai kaliforniškas likimas! Tiktai Amerikoje gyvenimas priteikia tokius netikėtinius daigtus. Dabar pas mus papročiai jau šiek tiek sušvelnėjo, užsikrėtėm europiška dvasia, vienok vis pasitaiko toki stebuklai, ir žmonės pūla ir vėl pakyla, lyg mėtomi augštyn vaikučių kamūliai. Šiandien bus gana, dar gurkšnį alaus ir laba nakt! Dabar visai amerikiskai vėlai, užsišnekau su tavim! Sudiev!

Išvertė Jons.

Kalbos dalykai.

Nekartą teko man girdėti nū skaitytojų „Varpo“, kad gera būtų rasti mūsų laikraestyje šokių-tokių išaiškinimus painesnių dalykų mūsų kalbos. Tasai noras, ypač dabar, kada mūsų rašto kalba dar tik pačiam augime, labai gerai suprantamas ir nereikalauja ypatingo pateisinimo. Taigi šitas teisingas noras tūlu mano tautiečių skatina prie darbo ir mane, su mano silpnoms spēkomis. Tik malonu būtų, kad ir kiti Lietuvinkai, skaitydami šitą ir kitus panašios italpos straipsnelius, teiktųsi kiek galėdami jus sušelpiti, t. y. netingėti, kur netinka su manim, kur matys mane klystant, pataisyti mano nurodymus. Turiu apskelbti dar vieną savo norą: imalonėčiau, kad polemika, kokia galėtų iškilti iš tų straipsnelių, remtųsi visada ant grynų mokslo ir būtų apsirėiskimu tiktai vieno, vienintelio geismo — atrasti tikrą, gryną teisybę.

I.

Šių žygiu norėčiau pasakyti keletą žodžių prieš filologiškus išvedimus p. Pruso (Varpas, 1891, № 11—12 ir 1892, № 5).

1) P. Prusas sako, kad žodžiai *pinigas* (Geldstück) ir *kunigas* (Herr; Priester, Pastor) kilę iš žodžių *pynė* ir *kūnas* ir esą tiktai būdvardžiais nūg jų, tokiomis būdvardžiais, kaip antai *turingas* (wohlhabend) nū *turtas*, *naudingas* (nützlich) nū *nauda*, *kūningas* (beleibt, fleischig) nū *kūnas*. Tokiu būdu, pasak p. Pruso,

pinigas buvęs iš pradžių tiktai „pinigas daigtas, su-regstos į krūvą sidabrinės pynės“. Jei tasai žodis turėtų eiti nū *pynė*, tad turėtume žodį *pyningas* (y, ne i po p) vietoj *pinigas*, *piningas*. *Kunigas* teip-pat negalėtų kilti iš *kūnas*, nės nū *kūnas* galėtų būt (ir yra), tiktai *kūningas* (su ilga ū ir visada n po i). Sulygintinis kalbamokslis išveda tūdu kultūros žodžiu iš germanišku kalbų ir mato jų tėvus tūse Germanų žodžituse, iš kurių išaugo dabartiniai vokiški *König* ir *Pfennig*. Tiktai kadangi daiktavardžiuse mūsų kalbos nėra suffikso (priesagos) *-igas*, todėl tūdiu žodžiu pereidamu į mūsų kalbą, gavo tūlose tarmėse priesagą *-ingas*, pagal analogiją žodžių *turingas*, *širdingas* ir kitų. Užtaigi vėl negalima sakyti, kad viduryje tų žodžių buvus kitąkart n, kuri tik vėliaus išnykus, nės prieš g, kaip matoma iš viršų minėtų būdvardžių, n neiškrinta ir vėla, jei kada dingsta n viduryje žodžių, visada tokiūse atsitikimūse prasitėsia prieš ją balsinė (Vocal): *qsa* iš *ansa*, *vąšas* iš *vanšas*, *tįsta* (tino) iš *tinsta* (q, i čia visur ilgos).

2) Žodį *grąšis* (Groschen; zwei Groschen) p. Prusas veda iš *grėžti* ir teip aiškina: „grąšis buvo tai pinigas arba grežtas arba pergrežtas“. Nū šaknies *grėž* — galėtų išaugti tiktai *grąšis* su q ir ž, ir tos tarmės, kurios rašto q ištaria kaip o arba u, turėtų sakyti *grožis*. *grūžis*, tūtarpu niekas dar nerado ir negirdėjo teip kalbant ar tariant. — Matoma, kad iš *grėžti* „grąšio“ neišgrėši. Šitą, kaip ir anūdu žodžiu, mokslas išveda iš svetimų kalbų ne dėl to vien, kad lietuvi kalboje sunku jū etimologiškai išaiškinti, bet ir dėl kitų priežasčių: istorija mūsų kultūros tapat mums pasakytų.

3) P. Prusas rašo, kad negalima esą sakyti „man trūksta kokio daikto“ (es mangelt mir an Etwas). Vienok tarp Lietuvos sodiečių man teko labai tankiai girdėti teip kalbant. Sako: „mes *pristigome*, *pristokome*, *pritrūkome*, *netekome* kokio daikto, jiems niekad *netrūksta*, *nestinga* šieno, etc. . . .“ Vietoj *trūko* (nū *trūksta*) p. Prusas norėtų, kad visi rašytų *neteko*, *n'isteko*, *n'istesėjo*. Bet prasmė tų žodžių vėl ne visur vienoda; kiek aš žinau, žmonės teip kalba: „aš netekau šieno (nebeturiu), sulyg pavasariui mes neištekime šieno (teip maža teturime, kad neužteks lyg p.), tos gelumbės neišteks (bus per maža) švar-kams, šimet man neteko (neprisėjo) pas jį nuvažiūti, neteks tau ji (negausi tu jos); istesėti (galėt išpildyti ką, apsiėmus), kas-žin ar tesėsiu (ar istengsiu, ar išgalėsiu), aš neištesėsiu (k. a. pradėjau leisti sūnų į mokslą, dabar-gi matau, kad neturėsiu tiek išteklių ir turėsiu atsiimti atgal)“. Tegul rašo kiekvienas teip, kaip kalbama jo krašte; reikėtų tū tarpu saugotis tiktai barbarizmų ir dėl vienodumo rašybos laikytis vienos gramatikos.

4) P. Prusas rašo: „žodį *laikas* (Zeit) mažai kas supranta“, ir turi šitą žodį, matyt, už paimtą iš latviškos kalbos. Tūtarpu, kur tiktai buvau Kauno gubernijoje, visur tas žodis buvo girdėti, visur, net panemunėse, jis buvo visiškai suprantamas. Žemiaičiai jį laipsniūja teip lygiai, kaip kitur žodį *čėsas*: vietoj „šandien jie čėsiau (anksčiau) atsikėlė“ jie sako „*laikiau* atsikėlė“ (teip bent pats girdėjau Zemaičiūse). — Vokiškam „Zeit“ išreikšti turime *savu* sinonimu: *metas* ir *laikas* (ryto metas = rytmetys, darbo metas = darbymetis, anū metu, tūmet = tū metu, jau metas miškan važiūti, daug laiko reikia). — Žodis *gadinė* bus paimtas iš slaviskų kalbų (rus. година).

5) *Spėka* (Kraft). „Juk tai stačiai latviškas žodis“ (latv. spēht), sako p. Prusas. Vienok man rodos, kad

ir čia nereikėtų teip veikiai užlemti. Šaknis to žodžio *spē-*, o ka būtų priessga daiktavardžio. Tą šaknį mes randame žodyje *spēti* (latv. *speht*), kurs reiškia tapat, ką vokiški „schnell (geschwind) genug sei, Musse oder Zeit wozu haben“ (sulyg. „aš neatspėju ką padaryti, nesuspėsiu visur apeiti, nespėju paskui tave bėgti“). Latvių kalboje *speht* reiškia tikslai „vermögen, können t. y. stengti, tesėti, galėti“, bet tik-ką įrašytuse sakinuose mūsų *spēti* jug teip-pat reiškia „stengimą, galėjimą“: „aš atspėju, suspėju, paspėju“ vis-tai ar šėip ar teip = *galiu*. Taigi man rodos, kad žodžiai *spėka* (Kraft), *spėkingas* (kräftig, stark), nužiūrint jau tikslai į lietuvišką jų etimologiją, gali vis-gi reikšti „galybę, sylą“.

Idant pateisinti tą etimologiją ir nurodyti, kiek saugulio privalo kiekvienas kalbininkas savo išvedimuse, norėčiau pasiremti dar ant dviejų žodžių mūsų kalbos. Visoj gangreite Lietuvoje yra žodis *lygmalis* (pilnas sulyg kraštų), sudėtas iš *lyg-* (lygus) ir *mala* (kraštas). Nors atskirą žodį *mala* randame tikslai pas Latvius, vienok negalime dar spręsti, kad mūsų *lygmalis* pasavintas iš latviškos kalbos, kurioje pagaliaus jo ir nesurastume. Būdvardis *stiprus*, pagal gramatikos mokslą, suaugęs iš šaknies *stip-* ir priesagos *-rus*. Tąją šaknį mes turime žodyje *stipti*, kurs Latvių kalboje reiškia visada „steif werden“, pas mus-gi vietomis tikslai „dvėsti, sprogti“ (sakoma jug: „žasiukai stimpa, visos kiaulės išstipo“). Nors tarp tokio *stipti* (dvėsti) ir *stiprus* (steif; stark, kräftig) yra jau didelis skirtumas prasmėje, daug didesnis, nekaip tarp latviškų *stipt* ir *stiprs*, vienok nieku būdu negalėtume sakyti, jūg mūsų *stiprus* (stark) kilęs iš latv. *stiprs*. Todėl galima, man matos, laikytis ir tokios nūmonės: jei prie *stipti* gali būt *stiprus*, tad ir su *spēti* turi su-tikt *spėka*.

6) Ar žodis *viekas* tikslai lietuviškas, dar teipgi didelis klausimas. Vienur jisai reiškia „sylą, galybę“, kitur-gi tikslai „amžį“. Atsiremdamas ant žemaitiškų tarmių, aš manau, kad tasai žodis bus teipgi atvykęs iš Slavų žemės. Jug visiems žinoma, kad tikslai lietuviškus žodžius rašto kalbos su *ie* („sviestas, pienas, šienas etc.“) žemaičiaiaria su *ei*, *y* (sveistas, svystas etc.“), svetimus-gi žodžius, kaip antai „svietas, griekas etc.“ niekur neištaria kaip „sveitas, grykas“. Prie tokių žodžių su nepermainomu *ie* priguli ir *viekas*. Dėl tos priežasties „drauge su svietas, griekas“ turi būt ir *viekas* priskaitomas prie pasavintų mūsų kalbai žodžių. —

7) Prasmėje „sylos“ kas-žin ar tiktų vartoti *pajėga*. Žodį *jėgiu*, *jėgti* (su *ē*) Kuršaitis teip paaiškina: „istengiu (galiu) ką padaryti proto ar kūno spēkomis“; *pajėga*, *nūjėga* reiškia, pagal jį, tiek, ką Vokiečių „Begriffsvermögen“, maž-daug „išmanymas, nūvoka.“ Juš-kevyčiaus dainose *pajėga* (su *ē*) visada atsako kitų tarmių „išmanymui, razumui“. Suvalkiečiai vietomis sako: „mūsų jaučiai daug *pajėgia*, *pajėgus* (su *ie*) jaučiai etc.“ apie tokius (sakoma ne tik apie jaučius), kurie labai stiprūs, istengia arklą traukti ir negreit pailsta. — Latvių kalboje *jēgt* (su *ē*) reiškia „išmanyti, suprasti.“ Taigi, viena reikėtų bendroje rašto kalboje rašyti *pajėgti*, *pajėga* (ne *ie*, bet *ē*), antra tasai žodis, kaip matoma iš sulyginimo jo prasmių yvariose tarmėse, reiškia greičiaus mūsų dvasios, proto spēką. Dėl tos priežasties, man rodos, vis-gi reikėtų laikytis ir spēkos: tasai žodis žinomas toli nū Kuršo sienos ir reiškia „sylą“, apskritai apie ją kalbant, o *nūjėga* — daugiau upatingą mūsų proto galybę, nūvokumą (Begriffsvermögen, способность сообразать.)

8) Apie žodį *tardymas* p. Prusas teip rašo: niekas „nesupras jojo, ir jokiū būdu, pats per savę sekdamas įstatus lietuviškos kalbos, negalės atminti, ką tas žodis tur reikšti.“ Žodį *tardau* žinojo dar senis Dūnelaitis, kurio veikaluse jisai reiškia tyrinėju per išklausinėjimus (I, v. 162—164: „Mes, atsiliepdams jiems erelis, norime *tardyt*, kaip jūsu mylista žiemos bėdoj išsilaikėt; ar pristokot ko, ar kas tarp jūsu pagaišo?“). Tą žodį gerai pažino ir Kuršaitis, kurs savo žodyne teip jį pareiškia: „durch Hin- und Herfragen forschen (išklausinėjant tyrinėti), zu erfahren suchen (stengtiūs ką ištirti, patirti).“ Aišku, jūg *tardyti* teip išėjo iš *tarti*, kaip *siūdyti*, *megzdyti* iš *siūti*, *megsti*. *Siūdu* ką = „pasirūpinu arba teip darau, kad kiti ką pasiūtu, tiesiog įsakau, dūdu kam pasiūti,“ o *tardau* = darau, įsakau, kad kiti apie išjėskomą dalyką tartų ką žino, ištiriu per išklausinėjimus.“ Jei yra žodis *tardyti*, tad turi būt ir daiktavardžiai nū jo *tardymas*, *tardytojas*, kuriūdu Kuršaitis tiesiog ir aiškina vokiškais „das Forschen, wer forscht“. *Tardytojas* galima būtų vadinti mūsų „slie-dovateliūs“, nės per dienų dienas jie tikslai tardo kitus, visas jų darbas — *tardymas* kitų. Iš viso to skaitytojas matys, jūg apsiriko p. Prusas, rašydamas, kad žodyje *tardymas* „nieko nėra atsakančio dvasiai lietuviškos kalbos.“

9) Garsusis Keistučio brolis buvo kame-nors, lietuviškas, pavadinintas *Algirdziu*, tūtarpu p. Prusas norėtų, idant tajį kunigaikštį vadintume *Olkeru*, kurį jis išveda iš *ūla* ir *kertu*, *kirsti*. Teip liepia rašyti p. Prusas turbūt dėl to, kad slaviškoj transkripcijoje tasai žodis turi pradžioje *o* (Olgierd), antroj-gi pusėje žodžio patsai p. Pr. radęs senūse raštuse *k* vietoj paprastai rašomos *g*. Norint išaiškinti rašybą ir prasmę to žodžio, reikia žinoti, kad mūsų žodžių *a* rusai ir kiti slavai perdirba į *o*; teip, jie sako: *Trōki* — Trakai, *Kōwno* — Kaunas, *Onikšty* — Anykščiai. Už-taigi, jei tikslai nežinome, kaip Lietuvininkai vadino ar vadina kokią mūsų vietą, kokį garsų mūsų vyrą, tad žinodami, kaip vadina ją ar jį rusai, tankiai galime surasti ir tikslą lietuvišką jų pavadinimą. Teip galėtume išteisinti mūsų *al* (vietoje rusiško *ol*) žodyje *Algirdas*. Tasai *al* bene bus tas pats, kurį mes žinome iš žodžio *aleivienas*, *alvienas* (= kiekvienas, visi.) Apie *k*, kuri, man rodos, daugiausiai aprikino p. Prusą, galėčiau tiek pasakyti: lietuviškos žodžių *g* rusai, arba tarent baltrusiai senovės raštuse išreikšdavo labai tankiai dvilypėmis *kg*. Senovėje jie rašydavo Крѣпоицъ (Giedraitis) etc. . . Gal kartais mūsųškiai *g* iš-reikšti vietoj *kg* rašydavo ir *k*. Gana to, kad mūsų *g* jie nenoringai rašydavo savo ženklū *g*, nės toji raidė jų kalboje visada buvo ištariama kaip *h*. Teip protūdami, mes turėtume, kaip matote, vėl grįžti prie *Algirdo* arba *Algirdos* ir žiūrėti ant to žodžio, kaipo ant dialektiškos atmainos gerai žinomos mums pavardės *Visgirda*, *Visgirdas*. K. Obelaitis.

Tėvyniški varpai.

Delko 7 N. „Varpo“ šių metų suvėlintas ir per plonas. Sugėdinimas rėdytės ir išteisinimas rašėju. Naujas lietuviškas laikraštis „Apšvieta“. „L. M. D-tė.“ Amerikoje. Kokiū būdu dygsta ir supra drangystės Amerikoje. Klausymas kelinų dryžių pas mus Europoje.

Paėmęs į rankas 7 N. „Varpo“, pajutau jį per plonu esant. Prie galo topat radau: 1) rėdytės atsišaukimą į skaitytojus, idant nerugotu už pavėlinimą ir plonumą 7 N. ir 2) smagų drėbimą skaudžios teisybės į akis rašėjams, kad jie geriausiai gali suprasti, delko taip plonas. Aišku — delto, kad rašėjai ne-

prisiuntė straipsnių. Man rodosi, rėdystė bereikalo įtarpino tūdu atsišaukimu: jūdu mūsų surambėjusių rašėjų nepakurstys, o skaitytojus gali net supykinti, nes jie pertankiai jau topat besiteisinimo turi klausyti. Ant galo rašėjai pripratę pamiršti apie savo laikraščius, rėdystė pripratus straipsnių nesulaukti, o skaitytojai taipgi pripratę negauti nė vieno beveik *M* paskirtame laike — tai kam tą pripratimą, kuris jau stojosi pajunga, arba geriaus *aliēra natura*, dabar laužyti? O jau ką su rašėjais, tai rėdystė, rėždama tiesiog į akis šiurkščius žodžius, pasiėlgė šiūmi žygiu visai nemandagiai: apie tokius mūsų ponus, ką *moka rašyti*, reikia vaikščioti klupščioms, galvą nulenkus ir tik kada nekada švysteliant baltymais akių, pavertus jas angštyn, ot taip kaip davatkos daro — nes tie ponai rašo *ne už pinigų*, o tik paėrėmę ant *vyrisko žodžio*, ant *sąžinės*, ant *sutarimo* — galiu pasakyti — ant *prisiegos* tarpu draugų, kad reikia įsteigtus laikraščius *prilaikyti, neapleisti, pagerinti*, idant jie galėtų būti tikrai naudingais pradėtame budinimo darbe... Taigi su žmonėms, dirbančiais del Lietuvos gero ant tokių iškilmingų pramau, pridera elgtis švelniaus. O jaigu jie *dabar del prilaikymo ir pagerinimo* laikraščių pradeda *visai* nesiuntinėti straipsnių, tai priežastis labai aiški — nenumaūau, kaip rėdystė jos neužtėmijo. Dabar sviete, ipač Maskolijoje, vėšpatauja *kolera*, kurios nešiotojai mikroorganizmai labai panašus į vieną rašto ženklą ir net jo vardą turi: *commabacillen*. Rėdystė priversta yra pripažinti, kad rašant reikia nūlat vartoti tą prakeiktą ženklą, kuris taipgi nūlat primena *kolera*, ligą gana baisią ir visai be *palitikės*: nesigaili nė rašėjų. Nūlatinis priminimas koleros žmogų įbaugina, o medicina tvirtina, kad įbaugintą žmogų kolera kur kas lengviaus nūglemžia. Tai kam čia rašyti, nūlat mislyti apie kolera, išibauginti? O da toks, ką turi lipšnesnę imaginaciją, gali tiesiog iš rašto užsikrėsti *koleriniais* ženklais... na ir kolera! Nežinau, ar pačiam redaktoriui būtų ramu ir smagu nūlat tēmytis į karda, kad ir iš balanos nudrožta, bet panašų į tą tikrajį, kuriūmi pažadėta galvą jo mylistos redaktoriaus nužerti? Ką?

Dabar, priderančiai sugėdinęs rėdystę (gerai! o tai gerai!) ir grynai apgynęs rašėjus (vis tik gaila savo sandraugų; bet tik neužmiršiu, kad per jūs mano straipsnys, paskirtas *8am M*, prisegtas tapo prie *M* 7), kreipsiūsi ten, kur kolera žmonių nebaugina — į Ameriką. Randu naują (ir vėl naują!) laikraštį „Apšvieta“. Paimu į rankas 1 *M* ir vardan mus visų europiečių apkaistu iki pat ausų nūgėdos D.dumas laikraščio — beveik kniga; pažiūrėjus į įtalpą randi, kad straipsniai toki nerašomi perpietėms, o vėl da-sižiniai, kad skaitilius sandarbinikų neišėša skaitiliaus vienos rankos pirštų. Tikrai ten žmonės koleros nesibijo ir jų keletas vyrų daugiau prirašo, nė kaip mūsų didelis burys prižada. „Apšvieta“ yra tai smugiū smagiai mums suteiktu. Iš tikros širdies trokštu, idant rašėjai „Apšvietos“ nepailstų ir suteiktų mums tokių „smugių“ kūdaugiausiai: gal but, kad mus vyrus, pripratusius po maskoliumi klausyti „smugių“, „Apšvietos“ smugiai priragis prie *rašymo*.

Dabar prakalbėsiu žodelį apie pačią „Apšvieta“. Kritikos viso laikraščio nemisliju rašyti, nes ji beveik nereikalinga, ir tikiuos, kad kiekvienas skaitantis inteligentas lietuvis, „Apšvietą“ parsigabės ir pats jos vertę pažis. Vienok negaliu iškęsti, neužgavęs dviejų dalykų. „Apšvieta“ žada laikytis gryno mokslo ir tarnauti tolinžengiams ir darbinikams. Taigi nežinau, ar daug atsiras darbinikų, kurie lengvai suims

į galvą svarbią laikraščio įtalpą. Kad ne visi — tai tikrai. Toliaus, „Apšvieta“ patalpino vertimą didžio maskolių satyriko, Ščedрино, pasakos. Ščedrin taip įpatingas rašėjas, kad visa grazybė mislių ir kalbos jojo matoma tiktai originale Ščedрино nė viena kalba be šventvagystės prisisavinti negali. Kiekvienas, ką mislyje tik paketino versti Ščedrina, tai jau jį nuskriaudė. Bet taip bjauriai nuskriausti Ščedrina, kaip jį nuskriaudė „Apšvieta“, vargiai kas prieš tai įstengs. Ištikro, kad kas perskaitytų ant kapo Ščedрино „Apšvietos“ vertimą, tai senis neiškęstų neatsikėlęs ir neparasęs „naujos“ satyros. Tikrai gaila, kad vertikui taip nepasisekė, nes buvo paimta viena iš gražiausių pasakų.

„Apšvieta“ išleidžiama „Mokslo D — tės.“, įsteigtos anūmet Amerikoje Ta D — tės. trumpame laike parodė, kad jos veiklumas ne bevaisis ir kad tarp jos sanarių yra kam veikti. Išleido keletą knigių ir parengė išleisti savo laikraštį „Apšvieta“. Tiktai girdėt, kad „M. D — tės.“ jau pradeda irti, o gal ir suiro, ir tur but 1 „Apšv.“ pasirodė po suirimui D — tės. Nesmagi žinia, tik reikia turėti viltį, kad pirmieje įsteigtojai tos D — tės nedūs jai visai išdilti.

Dyginas ir irimas draugysčių Amerikoje nū pradžios iki šiai dienai turi beveik tąpat kurpalį. Atėina stiprus vyras į Ameriką ir, surinkęs nepažįstančius viens kito lietuvius, taria: vyruciū! susivienykite. Žinoma, išaiškina jiems visą naudą susivienijimo. Lietuviai susivienija, džiaugiasi, kad gerai gyventi vienybėje ir stebisi, delko jie anksčiaus taip nepadarė. Tik štai ant keliolikto susirinkimo viens sanarys išžiūrėjęs į kalbančio perdėtinio kelines, patėmija, kad jos ne skersai dryžos, kaip to sanario, o tik išilgai dryžos. Na ir pradeda sanprotauti: „Jo kelinės išilgai dryžos, o mano skersai; mano tėvai sakė ir senėse leistrūse yra, kad kelinės turi būti skersai dryžos, skersai, o neišilgai; tai man nepatinka; jisai mokina mus, kad lietuviams pridera ištaisyti platesnius brylius, idant kaitra akių neišėstų; labai gražus užmanymas, nes beveik visi mes apspangę, tik delko jo kelinės išilgai dryžos, o ne skersai? Ne, su tokiu žmogum išvien dirbti negalima, jis nori įvesti išilginius kelinių dryžius, jis mus prapuldyt vyrū — surinka antgalo — kam brangus yra ir guli ant širdies skersiniai kelinių dryžiai, traukimės!“

Tada visi *skersa dryžiai* iš susivienijimo atsitraukia ir karštai rengia savo susivienijimą, kuris visas pajiegas aukauja bovai, idant tik prie kelinių neprileisti išilginių dryžių. Žinoma, apie įtaisymą lietuviams platesniū brylių mislyti neturi kada. Jaigu suardytame susivienijime lieka da tiek sanariū, kad įstengia šiek tiek paremti užmanymą, tai įtaiso lietuviams nors keletą platesniū brylių, o jeigu neįstengia, tai užmanymas tampa apleistas. Vėl anas stiprus vyras eina toliaus, pakelia kitą papartį, suvienija aplink jį draugystę su aiškiai paskirtais siekimais; sanariai, matydami vien tik naudingumą visų pripažinto užmėnymo, dirba gražiai ir greit pradeda rodyti darbštumo vaisius. Štai vėl pakyla klausymas kelinių dryžių, kaip augščiaus, ir nū draugystės atskyla dalis, arba visai sunaikindama gražų užmanymą, arba nors prisirengus trukdyti jo išpildymą.

Pas mus, europiečius, nors mes negalime steigti tokių atvūrų susivienijimų, kaip Amerikoje, klausymas vienok kelinių dryžių gana žymiai pastatytas. Išpradžią dirbome visi išvien, užmanę įtaisyti lietuviams platesnius brylius, ir visai rodos nesitėmijome

i svetimas kelines, nes mums rupėjo, kad tik atlikti užmanytą darbą. Neužilgo išgirdome šnabzdėjimus: vyrai! štai išilgdryžiai kėsinaisi ant mūsų skersinių dryžių! saugokimės! Paskiaus tie šnabzdėjimai perėjo į gyvenimo priderystes ir į spaudą. Sutinki šiandien lietuvių ir, žiurėdamas į jo inteligentiškas akis, tiesiog sakai: broli! lietuviams reikia to ir to — susidėkime ir taisykime! Užkalbintas tūjans nuleidžia inteligentiškas akis žemyn, tik ne iš nedrąsumo, o delto, idant patėmyti tavo kelinių dryžių, na ir atremia: tu išilgdryžis — nesusidėsiu! O nekurie laikraščiai net per daug jau laiko paskiria apginimui skersinių kelinių dryžių, lietuviai-gi . . . laukia ant kaitros pažadėtų jiems platesnių brylių . . .

Buti ar nebūti?

astronomiško romano Flammariono — „Uranie“.)

— Vieną dieną Georgas parėjo anksčiau kaip kada.

— „Eureka!“ sušuko jisai, bet tūjau pasitaisė pridurdamas: „man rodos, kad taip . . .“

Prisiglaudęs prie sienos pas langą, jisai nesijausdamas pradėjo kalbėti, tarytum vienas sau girioj su dušia savo šnekėjo. Jo miela draugė tylėjo ir žiurėdama į jį stebėjosi.

— „Ką mes matome, tai tik taip mums rodosi; o ištikro viskas kitaip. — Taip jis pradėjo kalbėti.

Mums rodosi, kad saulė, išryto užtekėdama ir vakare nusileisdama, eina aplinkui mus, o ta mūsų žemė ant daikto stovi. Ištikruju gi suvis ne taip. Mes krutame, gali sakyti, ant bombos, kuri lekia 75 kartus greičiau už armos bombą.

Mes tik-ka gėrėjomės balsu koncerto . . . Balso gi jug po teisybei nėra, tai tik oras mažiau ar labiau virpėdamas mūsų ausis lypsto. Kad nebūtų ausies nervo, kad nebūtų smegenų, mes nė nežinotume, kas tai balsas. Pasaulėje poteisybei yra tiktai judėjims.

Štai puiki laumės jūsta; štai visoki žiedai rožių ir žolių; štai žaliąja lankos ir margūja laukai . . . O ištikrujų nėra nė spalvos, nė dažo, pagaliaus nė šviesos, o tiktai virpėjimas etero lypsto akies nervą. Ką mes matome, viskas mums prigaudinėja. Saulė šildo ir vaisina; ugnis degina; o ištikrujų nėra šilumos; šiluma, kaip ir šviesa, ne kas kitas, kaip tiktai virpėjims. Vienas tik virpėjimas pasauleje.

Štai augštai ant sienų pertiesta geležinė sija. Ji kieta, stipri. Ant jos uždėta šimtai, tukstančiai pudų sunkenybės, ir ji išlaiko. O ta sija jug iš mažų dalelių, kurios nelypsto viena kitos ir nūlat kruta, jų šilčiau, jų tos daleles toliau nū viena kitos; jų šalčiau, jų arčiau jos spaudžiasi. Sakykite dabar jus man, iš kūr tas geležies stiprumas. Ar nū materiališku jos atomų? Negalimas daiktas — jug tie atomai nelypsto vienas kito. Stiprumas, kietumas kokio daikto pačina tiktai nū to, kad jo atomai pritraukia vienas kitą. Taigi ir čia, stiprume geležies, ro rodos negyvo daikto, matome krutėjimą, nemateriališką galybę.

Absoliutiškai kieto daikto suvis nėra. Pajimkim nors galą geležies. Ji sudėta iš nematomų dalelių, arba molekulių, kurios nelypsto viena kitos; tos dalelės da vėl sudėtos iš atomų, kurie taipgi nelypsto vienas kito. Tokiu būdu ta geležis, kuri mums išrodo sugrasta, kieta masa, ištikrujų suvis netokia. Kad mūsų akys būtų kitokios, kad mes galėtume žiurėti visas daiktų daleles, tai tas geležies galas mums išrodytų, kaip koks mašalų spiečius ore vasa-

ros dieną. Geležis rodosi kieta; bet tiktai bandykim ją kaitinti, ir ji pavirs į skystimą, pradės varvėti. Kaitinkime da labiau, ir geležis pavirs į garą, o jos ypatybės nepersimainys nė per plauką: paversk tu geležį į skystimą ar į garą, o ji kaip buvo geležis, taip ir liks.

Dabar mes troboje. Visos šitos sienos, grindys, lubos, daiktai — viskas šitai sudėta iš nelypstančių viena kitos dalelių, kurios nūlat kruta ir kruta.

Pajimkime ant galo ir mūsų kuną. Jisai sudėlas iš krutančių dalelių. Tai liepsna, kuri nūlat dega ir nūlat atsinaujina. Tai vis tiek, ką upė: žiuri nū kranto į ją, tai rodos vandū vis tas pats, o tū tarpu kitas naujas vandū vis bėga ir bėga.

Kiekvienas lašelis mūsų kraujo tai visas svietas, ir tokių svietų viename milimetre penki milijonai. Mūsų gislose, kune, smegenise viskas kruta, bėga, suka-i ir taip sulyginant greitai, kaip ir planėtos ir žvaigždės mūsų pasauleje. Dalelė po dalelei mūsų smegenis, akys, nervai, mūsų kunas ir kraujas nūlat naujinasi ir naujinasi taip greitai, kad į keletą mėnesių mūsų kunas paliekti suvis naujas.

Apskaityta, kad mažiausioje, beveik ake nematomoj raseleje, kuri galėtų išsitemti ant galo adatos, yra į du šimtu dvidešimt penkis milijonus dalelių arba molekulių. O tokiam lašelyje, kaip agūnos grudas, yra atomų ne mažiau kaip aštūni sekstilijonai, ir tarpai tarp tų atomų daug didesni už jus pačius, o vienok nė per geriausius mikroskopus mes negalime tų tarpų žiurėti. Jeigu mes užsimanytume suskaičiuoti, kiek atomų tame lašelyje ir skaitytume milijonais, skirdami į sekundą po milijoną, tai skaitytume 253 tukstančius metų!

Vandens lašelyj daug daugiau atomų nekaip ant viso dangaus žvaigždžių, kiek tik astronomai jų gali matyti per geriausius žiuronus . . .

Kas laiko žemę toj amžinoj' tuštumoj'? Kas laiko saulę ir žvaigždes pasauleje? Kas nedūda sulinkti tai sijai, kuri užtiesta ant sienų ir ant kurios tuojau pastatys da keletą augštų. Kas užlaiko visų kunų formą? — Galybė, tiktai galybė.

Visa begalinė pasaulė, visi daiktai, visi sutvėrimai, viskas, ką tik mes matome, sudėta iš nematomų nesvarių dalelių, atomų. Pasaulė — tai įkuontas dinamizmas. Dievas — tai pasaulės dušia. Joje mes gyvename ir krutame.

Kaip per nematomą galybę (kurią mes vadiname dušia, arba dvasia) mūsų ir kitų sutvėrimų kunas gyvūja ir kruta, taip ir per nepajimą galybę laikosi, gyvūja ir kruta visa mums matoma ir nematoma pasaulė. Čionai tikram tyrinėtojui ir manovui, labiau išigilinančiam į daiktų prigimtį, niekadus neužteks grynai mechiškos teorijos.

Vis dalydami ir dalydami materiją mes ant galo pagalios gauname nematomą atomą: materija išnyko, išsiskirstė kaip ukai. Kad mes galėtume matyti kas yra ištikrujų, tai mes permatytume sieną, nės ji sudėta iš dalelių, tarp kurių yra tarpai, daug didesni už pačias tas daleles, mes tada permatytume visus daiktus, nesa jie tiktai kaip atomų spiečius. Bet mūsų akys nemato to, kas yra, ir tai matyti gali tik proto akimis.

Pasaulės vienumas yra nematomoj' nesvarioj' nei materiališkoj' galybėje, kuri judin' atomus. Jeiga tik nors vienas atomas paliautų, krutėjęs, tai visa pasaulė tūj sustotų. Žemė saulės pritrunkama lakioj-apliuk ją; saulė eina aplink kokią ten mums užea

nomą žvaigždę, kuri taipgi nestovi ant daikto; milijonai, tukstančiai milijonų saulių lekia greičiau už armotų bombas. Tos, rodos, ant daikto stovinčios žvaigždės — vis tai saulės, kurios į dieną nulekia dešimtis, dvidešimt, trisdešimtis milijonų viorštų, ir mes negalime žinoti, kas per siekis taip greitai lekiančių žvaigždžių, planetų, kometų . . . O ir tie nematomi atomai, iš kurių yra mūsų kunas ir visi žemės daiktai, taip pat greitai lekia, kaip ir didžiausios žvaigždės ir planetos. Krutėjimas viską valdo, krutėjimas — tai viskas.

Net pats atomas, — ta tik protu sujimama dalelė, — ne inertiška materija; jis — galybės centras.

Esmū žmogaus organizacijos — suvis ne materiališka substancija, tai ne protoplazma, ne akutė, ne tie išteisybės stebuklingi susivienijimai angledario su vandendariu, ruktėdriau ir azotu; tai — dvasiška, nematoma, nemateriališka galybė. Tiktai ji grupėja begalinę daugybę atomų, kurie padaro stebuklingą harmoniją gyvo kuno.

Da niekad nebuvo patėmyta kad materija ir energija būtų skyriam; kur viena ten ir kita, o gal tarp jų dviejų ištikrųjų nėra skirtumo nėra.

Kad negyvas kunas greitai puva, o gyvas palengva pudams, nūlat atsinaujina — tai tas nieko: mūsų dvasia visados gyva lieka. Centras šitos galybės — psichiškas organizująs atomas; jis neišnyksta.

Ką mes matome — tai tik apsigavimas: „ištikrųjų esti tik tai, ko mes nematome.“

Georgas ėmė greitai vaikščioti po kambarį. Jauna mergina klausė jo kaip apaštalo, ir tai da kaip mylimojo apaštalo. Ji prisartiino prie jo ir paėmus jį už rankas, tarė: „O, jei da tu neradai teisybės, tai ji neišbėgs nū tavęs!“ Paskui atsimindama pati ką girdėjo nū jo, pridurė:

— „Tu sakai, kad žmogus negali rasti teisybės, delto kad mes turime tiktai penkis pajautimus ir kad daugelis atsitikimų, nepasiekia mūsų proto, kadangi mūsų organizacijoj nėra tam tikro kelio. Kaip neturėdami akies nervo mes negalėtume girdėti: taip lygiai ir apsiereiškime kokios nors kitos galybės (spėkos), kuri nors ir lypsto stygas mūsų organizmo, bet jų nepajudina, — mes negalime pažinti. Aš sutinku su tavim, kad gyventojai kitų planetų daugiau už mus žino; bet man rodos, kad tu radai teisybę, nors gyvenai ant žemės . . .

— Mano miela! — kalbėjo Georgas sėsdamas šale jos: negali abejoti, kad mūsų žemiškoj' arfoj' nepritenka stygų, ir tikrai, kad koks Sirijaus gyventojas tiktai pasijūktų iš mūsų gudrybių. Galelis patrintos magnitu geležies greičiau ir geriau parodys žiemius, nekaip būtų galėjęs padaryti Niutonas ir Leibnicas; kregždė geriau už Kolumbą ir Magellaną žino skirtumą geografiškų platumų . . . Bet apie ką-gi aš tik ką kalbėjau? Aš sakiau, kad matomi daiktai mums nieko neparodo, tik prigaudinėja, ir kad per materija mūsų protas turi mokėti įžiūrėt nematomą galybę (spėką). Taigi, materija suvis ne tai, kū ji mums išrodo, ir kam žinomi paskutiniai žingsniai pozityviškų mokslų, tas dabar ištikrųjų negali būti materialistu. Dabar jau laikas daiktūse matyti ir nemateriališką jų dali.

— Tokiu budu, tarė ji, psichiškas smegenų atomas, ta pradžia žmogaus organizmo, turi būti amžinas, kaip ant galo ir visi kiti atomai — jau tai chemijos principas. Bet tas atomas turi būti netoks, kaip kiti, nės tai dušia, tai organizująs atomas. Bet ar visados jisai nuvoks apie savo butį. Ar negalima

butų sulyginti dušią, kaipo galybę, su elektra? Aš mačiau kartą, kaip žaibas blykstelėjęs užgesino salėje visas žvakes. Uždegus vėla žvakes pasirodė, kad ant paauksūto pirma laikrodžio suvis išnyko auksas, o sidabriniai žibintuvai pasiauksino. Čionai galybė apsiereiškė gana ypatingai . . .

— Nedarykime palyginimų: vis tai toli šauktų ik teisybei. Visa šviesa, kuria gali mus ant žemės apšviesti mokslas, tai tik mažas spindulėlis iš nepažistamų daiktų. Visi mes žinome, kad reiks mums mirti, bet mes tam netikim. Bet ir kaip tam galėtum tikėti? Kaip galėtum suprasti mirimą, tą persimainymą žinomo į nežinomą, matomo į nematomą? Kad dušia, kaip galybė, yra — tai niekas negali abejoti. Bet mes galime priimti, kad dušia ir tas organizująs smegenų atomas vis tiek, ir tada bus aišku, kad ji pergyvės suirimą mūsų kuno.

— Bet kas ji bus ir kur ji bus?

— Didesnei pusei dušių nėra kam ko apie jų nemarumą. Iš tukstančio keturių šimtų milijonų žmonių ant žemės gal tiktai šimta dalis sugėbi protauti. Sakyk-gi tu man, kas jiems iš jų nemarumo? Kaip geležies dalelė nesijausdama pluko kraujuj' smilkinūse Lamartino ar Viktoro Hugo, arba lyg laikui stovi ant Cezario kardo; kaip vandendario dalelė, vis tiek ar žiba gazo liepsnoje Paryžiaus Operoj', ar lašelyj' vandens, žuvies praryto, nusileidžia ant marių dugno; taip lygei ir gyvi atomai, niekad neprotaujantieji, buna nūlat kaip užmigę.

Intelektuališkas gyvenimas lemta tiktai dušioms protaujantioms. Tiktai jos išlaiko žmonijos palikimą ir gali jį padaugint' ateityje. Be nemarumo dušių, jaučiančių savo butį (gyvumą) ir gyvenančių intelektuališku gyvenimu, visa žemės istorija dėl jų turėtų pasibaigti išnykimu; tada atsiradimas visos pasaulės, drauge ir žemės, būtų didžiausias absurdas, būtų daiktas, niekesnis už mažiausio vabalėlio mešlą. Šitas nors turi pamatą, o pasaulė ir to neturėtų. Paimk sau į galvą milijardus svietų, kurių gyvenimas ir protas jau bręsta, kurie pasaulės istorijoj' pavaldo vienas kitą ir neturi kitokių siekių, kaip tik gimdyt viltis nykstančias ir didybę, paverčiamą į nieką! Norint labiausiai save niekintume, o vis tik negalime priimti, kad išnykimas, niekas — būtų siekis amžino progreso, kurį parodo mums visa prigimties istorija. Ne, dušios — tai pradžia, sėklos busiančios žmonijos.

— Tokiu budu ar negali jos persikelti iš vieno svieto į kitą?

— Nėra sunkesnio daigto, kaip suprasti tai, ko mes nežinome, ir nėra nieko prastesnio už tai, ką mes žinome. Kas dabar stebiasi, kaip elektriškas telegrafas akiesmirksnyj perneša žmogaus mintis per žemes ir vandenį? Kas stebiasi, kaip per mėnulio pritraukimą, vandū mariose pakyla ir nupūla? Kas stebiasi, kad šviesa nū vienos žvaigždės iki kitai bėga į sekundą 300 tukstančių viorštų? Abelnai, tiktai manovai gali suprasti tų stebuklų didybę; paprasto žmogaus niekumi nenustebįsi. Kad per kokį nors išradimą ryto būtų galima padūti žinią Marso gyventojams ir gauti nū jų atsakymą, tai poryt didesnė pusė žmonių nematytų tame nieko ypatingo.

— Žinomas daiktas, kad dvasiškos spėkos gali persikelti iš vieno svieto į kitą, bet nevisūmet, ne visur ir ne visos. Ir čionai turi būti įstatymai. Mano noras gali pakelti mano ranką, ir jos raumenimis išmesti akmenį. Jeigu aš paimsiu puodą, tai mano noras vėl pakels ranką. Bet jeigu aš užsimanyčiau pakelti šimtą puodų, tai joks noras nepadarys nieko.

Vieni netikę prie jokio intelektuališko darbo, kiti turi neišpasakytą talentą. Mocartas da tik šešių metų vaikas, savo neišpasakomu muzikališku talentu jau visus stebino, o aštuonių metų budams, jau išleido du surinkimų savo sonatų. Tū tarpu didžiausias dramaturgas Šekspyras, iki 30 metų savo amžiaus neparasė nė vieno garsaus daikto. Negali sakyti, kad dušia prigulėtų kokiam ten nebutam supernaturališkam svietui: viskas esti ir darosi pagal kokius nors prigimties įstatymus, viskas — naturališka. Da nedaugiau kaip šimtas tukstančių metų, kaip žemės žmonės pametė gyvulio kailį, iki tolei, per milijonus metų, per ilgą eilę istoriškų perijodų, ant žemės nebuvo da nė vieno manančio sutvėrimo, kursai butų galėjęs suprasti prigimties didybę, nė vienos akies, kuri butų galėjus ja gėrėtis. Prasciausias — tos augalų ir gyvulių dušios, augo, tobulinosi labai, labai palengva, ir žmogus sulyginant suvis da jaunas svečias ant mus' planetos. Prigimtis vis eina ir eina pirmyn; pasaulės ateitis begalo; progressas-tai augščiausias prigimties įstatymas . . .

Ne visūse svietūse šiandien gali buti gyvastis. Vienūse da tik teka gyvasties aušrelė, kitūse — jau temsta. Paimkim mums matomas planetas: Marsas, Venera, Saturnas, kaip rodos, eina geriausią perijodą savo gyvenimo. Jupiteris, kaip rodos, da neišėjęs iš pirmutinio perijodo, o Mėnulis, gal but, jau neturi gyvų sutvėrimų. Bet šitas perijodas gyvenimo mūsų žemės del istorijos visos pasaulės vistiek, kaip mūsų girių skruzdėlynas palyginant jį su begale.

Kaip atsirado žemė jau prieštai nū amžių buvo gyvastis, buvo manantys sutvėrimai; ir kada mūsų žemė paskutinį kartą atsidusė, kada paskutinis žmogus užmigs ant amžių, žvaigžgės, saulės vis taip žibės ant begalinio dangaus: rytas ir vakaras, pavasaris ir žiedai, viltis ir meilė amžinai bus pasaulėje. Joje bus naujos saulės, naujos žemės, nauji žmonės. Tam begaliniam ruime tiek pat kapų kiek ir lopšų. Bet tik gyvastis, tiktai mintis, tiktai progressas gali buti siekiu sutvėrimo.“ —

— Taip jūdu kalbejo tarp savęs, išrišdamu didžius klausymus. Jei nepasisekdavo galutinai išrišti klausymas, tai jūdu jį nors apgvildendavo. Bet šaip ar taip po tam jiedviem smagu buvo, jūdu iš tikros širdies džiangėsi, kad pasisekė jiedviem nors žingsnį nužengti tolyn į nežinomus daiktus, ir po tam ramiau galėjo kalbėtis apie kasdieninius reikalus. Jūdu abu buvo paimtu vieno noro viską pažinti, ir jūdviejų jaunai fantazijai rodėsi, kad jūdu sau gali atsitolinti nū svieto, gaut viršų ant menų žmogaus pajautimų ir lakiodumu padangėse pasiekti žvaigždę Teisybės, spingsančią ant jūdviejų begaliniame ruime. *A-iš-B.*

Quousque tandem . . . .

Tikėjimo mokslą pradinėse iškalose Suvalkų rėdybos išguldo pervis patys mokičiai, o labai retai kunigai, nės kuratorius Varšavos mokslo aprubės Apuchtin'as, kaip iš visko matyt, veržiasi prašalinti nū mokslinčių kunigus, tūs tikrūsius mokičius tikėjimo, bijodamas jų įtekmės, nemielos valdžios norams. Vienok geismai p. Apuchtin'o šiame dalyke regis nesuvis sutinka su grynai religijantišku lenksmu, kuris plačiai išviešpatavo dabar angštesniūse slūgsniūs valdančiosios lūmos, o kuris veržiasi pavesti kūne visą dvasišką jaunūmenės

auginimą dvasiškystei, dagi, kur reikia, ir katalikiškai. Bent apgarsintas neseniai įstatymas komiteto ministrų, užtvirtintas paties cecoriaus 16/28 Kovo 1892 m., kaip regis, nori palengvint ir padaryti urėdiškai reikalautinu mokinimą tikėjimo iškalose per kunigus. Tas įstatas skamba šiaip: „I. prašymus iškalinių draugysčių apie įstatymą pradinėse katalikiškose mokslinčiųose mokičių religijos išvietinių kunigų išriša viršinybė mokslinčių, susinešus pirma to su gubernijos valdžia. Kilus nesutarčiam, dalyką reikia perstatyti ant pabaigtino nutarimo Varšavos jenerol-gubernatoriui. II. mokslas tikėjimo katalikiškose mokslinčiųose negali buti pavestas žmogystoms kitokio išpažinimo.“ Vienok šitoji nayviška kokieterija mūsų valdymierų su tikėjimiškais lietuvių jausmais vargiai gali ką-nors apvilti. Meilė ir įsitikėjimas Rusų valdžios link mūsų dvasiškystės yra didei abejotini. Kas nežino, ką sakė apie ją cecoriaus myletinis (iš eilės tų vyrų, kuriūs maskoliai labai smagiai vadina „vremenščikais“), ober-prokuratorius „švenčiausiojo“ sinodo K. Pobiedonoscev savo raporte apie pravoslavijos reikalus už 1887 m. (žiurėk „Pravitelstvennyj viestnik“ 1890 m. N. 64). „Lietuviškoje eparkijoje, — išguldo jisai cecoriui, — lotyniškoji dvasiškystė kildo žmones prieš mokslą iškalų, esančių po valdžios priežiura, ir liepia, idant katalikai mokiči savo vaikus namieje . . . .“ Taigi valdžia, neapkęsdama *tokių* kunigų, vis-gi tikisi atrasiant tarpe mūsų kunigijos vieną ar kitą Miknevyčių *et tutti quanti*, kurie galės šinkūti savo sąžinę ir jausmus. Jau toji aplinkybė, kad dalykan paskyrimo į mokičius kunigo prileista administracija (gubernatorius kaipo dalyvinė ir jenerol-gubernatorius kaipo paskutinė valdžia), parodo tikroje šviesoje Rusų pažvilgius ir norus. Bet to negana — jų paslankos siekia daug giliaus ir augščiaus. Ministras tautos apšvietimo grovas Delianov, prisiūsdamas 12/24 Balandžio 1892 m. po N. 6574 aną įstatymą ponui Apuchtin'ui, rašo, jog dagi nūlatinė ir aštriū-aštriausia priežiura darbų kunigijos mokinime vaikų iškalose neatves naudingų (dėl Maskolių valdžios) vaisių, jaigu tokia priežiura neturės vietos *dar besimokinant* busiantiems kunigams dvasiškose seminarijose. Taigi Delianov'as, išrasdamas, jog įstatai viešpatystės (ukazas 30 Rugsjūčio 1864 m. ir pareiškimas buvusio įtaisytinio komiteto Lenkų karalystėje nū 22 Vasario 1865 m. po N. 278) paveda mokslinčių viršinybei plačias tiesas prižiurėjimo katalikiškų seminarijų, išako per kuratorių viršiniškams mokslo direkcijų Lenkijoje lankyti dvasiškias mokslinčias, kad ir nesančias po valdžia ir priežiura ministerijos tautos apšvietimo, o ką radus pranešti tamtikrai valdžiam. Tai mat, kur meškinas savo leteną kiša: jisai nori pačiam diege pagadūti tautiškąją dorą mūsų dvasiškos jaunūmenės. Mums, lietuviam, ipač nemiela toji globa valdžios, nės

didžiausia atyda nukreipta ant Seinų seminarijos. Jau 1885 m. žinomas rusifikatorius Ščebalskis tarp kito ko rašė savo laikraštyje „Varšavskij Dnievnik“ (N. 53), nurodydamas įpatingai ant Seinų, kad nūlaidumas valdžios priveisęs, girdi, kunigų ir vyskupų, kuriūs reikėjo nuvaryti už kaltes į Viatką ir Jaroslavlį. Idant apžaboti tą „jūdąją armiją“ (taip vadina kunigiją Ščebalskis), negana esą paskirti į seminariją vieną tik svietišką mokytoją rusiškos kalbos; dėl to reikia žmogaus su dideliu autoritetu, kuris galėtų, kada užsimanius, dieną ar naktį, lankyti po seminariją, o kurio darbų neprivalytu sudyti nė pedagogiška nė kitokia roda seminarijos; be to dar reikia, girdi, paskirti įpatingus prižiūrėtojus, kurie butu pritarni laike kiekvienos lekcijos mokytojo-kataliko ir t. t. Norai nelaimingos atminties Ščebalskio pradeda jau iš dalies kunytis. Jaigu mano numanymas apie įpatingą atyda valdžios link Seinų seminarijos ir abelnai Suvalkijos teisingas, tai ar neturi su šiūmi dalyku susirišimo nieku kitu neatiteisinamas ir suvisu dyvinas pamylėjimas dabarnykščio viršiniko Suvalkų mokslo direkcijos p. Nenadkeyvičiaus, kuriam įpatingu ciecoriaus paliepimu nū 31 Sausio 1892 m. paangštinta metinė alga ant tukstančio rublių? Matyt, p. Nenadkeyvičiui pavesta nū augštesnės valdžios įpatinga ir svarbi missija, kurios uždūte gali buti tik naikinimas mūsų tautystės ir tikejimo. Vienok lietuviai neabejoja, kad visi geidavimai maskolių nueis ant vėjo ir kad mes rasime savo dvasiškūse vadovūse greičiaus kandidatus į Viatką, negu renegatus . . . . J. M.

Tautystės pamatas.

Pagal Nordau supaisė V. K. ir paaukavo Lietuvos doriskiams eunukams

Pabudimo tautystės idėjos papartis stiebiasi vis statyn ir iškilmingians plesdena. Tautos, kurios ilgą metą buvo užmigę ir išrodę lyg išdilę iš pasaulės, skubiais žingsniais taikosi vėl užimti vietą, kurią buvo praleidę ar per svetimą prievartą, ar per savo tinginystę, ar per kitokias tikėtas ir netikėtas apystovas. Vienos jau savo vietą yra atgriebę visą, kitos tik dalį, o trečios da bando tame dalyke laužyti pirmus ledus. Ta vilnis pabudimo tautiškos idėjos užgriebus išsyk didelį svieto plotą, ta dvasia pajutimo savo tautystės apsiaubdama visą išsyk atskiria tautą, tas nerviskas karštumas darbo atgaivinime tautystės, darbo sujungto su dideliais rūpesčiais, su paėjumi, su pareikalavimu daug energijos, parodo, kad tautystės idėjos pabudimas tai ne liūšas išmislas keletu žmogystų, o tik neprasilenkiama pasekmė žmonijos žengimo tolyn.

Nesulaikys to pabudimo nė carų despotizmas, nė žabangos priešininkų, kuriems tautystės idėja neparanki. Gali tik trukdyti, bet nesulaikys. Įpač to nepadarys davadžiojimai visokių renegatų, šiltai ir ramiai tuninčių po svetimu sparnu; jiems pabudimas tautystės klausimo neparankus: nori nū jo atsikratyti, nes jisai gali ištraukti išpo šilto sparno; nenori jo matyti ir girdėti, nes jisai nesigailėdamas gnybą jų sąžinę.

„Keno proto rupestis apie savo reikalus da neužtemdino — sako Nordau — tas pripažįsta, kad pabudimas pajutimo tautystės yra prajovas neprasilenkiamas ir prigimtinai pasirodantis paskirtoje stadijoje žmonijos išsiauklėjimo, kaip paskyriam žmoguje, taip ir visoje tautoje; jį taip-gi negalima sulaikyti, kaip priplaukimą ir atplaukimą vandens jurėse, arba dideles kaitras vasaros laike. Žmonės, pranašaujantieji, buk tautos greit atsisakysiančios nū ženklino savo tautystės, stovi ant to-pat laipsnio išplėtojimo proto, lyg tas kudykis, tariantis savo motinai: Palauk, kaip tu busi mažu kudykiu, tai aš tavę taipgi pa-nešiosiu“.

Pripažinus tiesas tautystės ir jos pabudimo idėjai, iš eilės kyla klausimas: ant kokių pamatų remdamiesi, galime priskirti žmogystą prie tos ar kitos tautos?

Paklausykime, ką ant to atsako garsus Nordau, kuris pataiko užklupti gvildenamą klausimą iš netikėtos pusės ir parodyti žiurintiems tokius dalykus, kurių, gretinanties prie gvildenimo kitokiu budu, negalima užtėmyti.

Antropologišką tautystės kriterijų, arba kilimą, Nordau atmeta išsyk, vadindamas jį tokiu paklydimu, kuriam net nesmagu pasipriešinti. Jis randa antropologišką skirtumą tiktai tarp veislių, o ne tarp tautų iš tospat veislės. Kiekviena, mat, veislė, įvairumai jos anatomiško sudėjimo ir skuros spalvos, tai neesą produktu persimainymo pirmutinio vienokio žmonių giminės tipo, neesą prajovu prisitaikymo prie įvairių apystovų, o išaiškinami vien tik įvairumu kilimo kiekvienos veislės skyrium. Tokiu budu tarp balto žmogaus ir murino nedaugiaus gyminystės, kaip tarp jaučio ir buivolo. Už tai-gi tarp tautų vienos veislės, ipač baltos, taip mažai skirtumų, kad iš jų negalima sustatyti vidutiniško tipo skyrium del kiekvienos tautos. Kiekviena tauta turi mažus ir didelius, baltplaukius ir jūdplaukius, mėlynakius ir jūdakius, lėtus ir smarkius — vienok tie kuniški ir dvasiški ženklai nedaleidžia priskirti turinčius jūs prie kokios nors tautos taip stačiai, kaip jūdumas murino skuros liepia priskirti jį prie žinomos veislės. Visi vidutiniai tipai kuriūs bandyta sutverti del paskyrių tautų, sustatyti vien iš paviršinių ženklų, neprigimtų, o tik suteiktų per auginimą ir mokinimą. Nū tokių ženklų labai lengva atsikratyti užaugus, arba ir visai jų prasisaugoti, jaigu kudykis taps atidūtas į kitą šalį ir pateks po svetimos tautos itekime.

Nordau, parodęs keletą paveikslų pavienių žmonių ir tautų, paveikslų, patvirtinančių nūmonę, kad kilimas negali buti tautystės kriterijum, priveda vieną gana įstabų ir paveikslingą dalyką. Jaigu kas, apsigyvenęs svetimoje tautoje, vis mislija apie savo prabochių tėvynę ir jam rodosi, kad jis turi turėti visas savo tautos įpatybes, tai toks persimaino, norėdamas panėšėti į savūsius, pagal savo supratimą. Čia patėmyta, kad tame persimainyme įgauna savo tautos įpatybes, bet tik ne tas, tikrasias, ką turi jo tauta, o tik tas, kokias jo tautai klaidingai prisegę ta svetima tauta, kurioje jis apsigyvenęs. Istoriško ir juridiško tautystės pamato Nordau taip-gi nepripažįsta. Tokius tvirtinimus, kad žmones sujungia į vieną tautą bendra jų praeitis, bendras likimas, gyvenimas po tapat valdžia ir tiesomis, atminimas bendrai pergyventų linksimų ir liudnų valandų, vadina tiesiog garsiais retoriškais sakalais, bet vis gi liekančiais sofizmu.

Paklauskite Galicijos rusino, ar jisai savę priskiria prie lenkų, o tūmtarpu likimas rusinų daugiaus

už 1000 metų sujungtas su likimų lenkų visame kame, kaslink valstijos tiesų ir institucijų. O jaigu ne, tai paklauskite sūmio, ar jis pasakys, kad priguli prie vienos tautos su Sūmijos švedu, nors su jūmi taip-gi per 1000 metų sutveria politiškai neperskiriama vieną tautą. Teisybė, bendros tiesos ir institucijos, o įpač papročiai, pobūdžiai, suartina tautas, bet da to negana, idant iš keleto tautų padaryti vieną, o iš jos gyventojų — vieną tautystę.

Tiesą priskirti žmogų prie tos ar kitos tautos Nordau atidėda vien tik liežuviui.

Tiktai liežuvius atskiria žmogų ir daro iš jo sąnari paskirtos tautos; jis vienas suteikia jam tautystę. Atsiminkite tiktai liežuvio vertę del individo, dalyvystę žmogaus apsišvietime, įturyje sanprotavimo, jausme ir originaliskume! Per pagelbą liežuvio individas suima pažvalgą ant pasaulės tautos, sutvėrusios ir išplėtojusios tą liežuvį, įkunjusios į jį paslaptiškiausius judėjimus savo smegenų, smulkiausias įpatybes savo pažvalgų ant svieto ir organiškai su jūmi susiliejusios. Per liežuvį individas ne tiktai tampa tiesum įpėdiniu visų galvočių ir rašėjų, mokintojų ir vadų tautos, bet ir patenka įtekmei (suggestion), kurią gamina literatūra ir istorija paskirtos tautos ant visų savo sąnarių ir padaro jūs panašiais į kits kitą pagal jausmus ir veikimus. Liežuvyje išsireiskia visas žmogus. Liežuvius yra žmogaus tarpininku, perimant svarbiausius pasaulės prajovų žymius ir pirmiausių įrankiu reakcijoje ant jos. Tarp milijonų žmonių tik pavienės esybės mislija pačios ir iš išspaudų tveria originališkas nūvokas; milijonai gi atkartoja tą, kas pirm jų tapo kitų persvarstyta ir tik tiek, ant kiek svetimos mislys tapo jų sąvastimi per liežuvį; toks pat mažumas teikia ir įkunjia savo nūvokas, stengdamasis priverstinu būdu įveikti žmones ir gamtą; milijonai gi kalba ir daleidžia suimti vidurinius procesus kitoms žmogystoms per liežuvį. Štai delko liežuvius yra didžiausia kabė, galinti apskritai sujungti žmones. Broliai, kalbantieji įvairiais liežuviais, kur kas labjauas svetimi viens kitam, ne kaip du visai nepažįstami žmonės, pirmąkart susitikę ir pasisveikinę prigimtu liežuviu.

Del patvirtinimo šito, Nordau parodo paveikslus iš istorijos, kad nors kovojo tarp savęs broliškos tautos, nors reikalai vienos ir kitos ėjo visai priešingais keliais, vienok sąnariai abiejų tautų prisipažįsta prigulį prie vienos tėvynės; kad, iš salies žiurint ant kovos tarp dviejų tautų, visados širdis, o kartais ir pagelbos ranka, kreipiasi prie tos, kuri vartoja tą-pat liežuvį, nors ji kitą syk būtų buvus net nukriaudėja.

Seniai praslinkusioje stadijoje išsiauklėjimo tautų liežuvius ne del pavienės žmogystos, ne del valstijos neturėjo tokios didelės vertės. Buvo tai gadyne, kada daugumas neturėjo tiesų, buvo baudžiaviškai surakintas ir tik menka jo dalelė turėjo valdžią. Galima pasakyti, kad žmogui žemo kilimo liežuvius buvo tiesiog nereikalingas. Kam jis jam? Daugių daugiausiai, idant dejūti savo bakuželeje, keikti ant likimo, arba karčemoje varinėti begėdiškus jūkus. Su kitais žmonėmis, išskyrus gyventojus savo kaimo, kalbančius ir be to tokiu pat liežuviu, jis niekad nesutikdavo — toli keliantį ir pas savę priiminėti svetintaučius nepritiko. Žmones valdė tada su pagelba knuto (botago), kurio lakoniški išsireiškimai suprantami be gramatikos ir žodyno; mokslinyčios nebuvo; tiesdarystėje mažiulėlis, norėdamas atsiekti teisybę, niekad negalėjo atidaryti savo dušią prieš tiesdary pat, o tik turėjo jieškoti pagelbos apginėjo; valdžia

nesiteikdavo dalintis mislimis su savo priklausančiais. Pavienės žmogystos nereikalavo, o net negalėjo ištrukti iš rato apystovų, tarp kurių užgimė, ir turėti įtekme žodžių ant didesnių plotų. Ten, kur buvo patvaldytė, daleidžianti svarstyti savo reikalus ir spręsti apie jūs — liežuvius tūjauas igydavo didesnę vertę ir jaigu sąnariai kūpos kalbėjo įvairiais liežuviais, tai kūpa pagal tai išsiskirdavo į tautystes, baisiai tarp savęs kovojančias del įgijimo viršaus.

Del žmogaus augštesnio kilimo liežuvius dėlei ko kito neturėjo vertės: jam parupinės buvo pats gimimas paskirta valdžios dalį; jis viešpatavo ir vertė, neatidarydamas burnos ir nesigretindamas prie plunksnos. Tūse retūse atsitikimūse, kur prireikėjo išreikšti savo mislį, augštesnės lūmos vartojo liežuvį lotynišką, arba patys jo išmoke, arba per savo raštinkus iš dvasiškojo stovio.

Tokios apystovos privertė tautystę užsilikti užpakalyje, delto kad jos įpatiškiausias ženklas — liežuvius — taip-gi buvo užslėgtos.

Šioje vienok gadyne žmonės visur išaugo iš tokių apystovų, jau net Turkijoje. Individas sukako pilnų metų ir gali stengtis ištrukti iš to padėjimo, į kurį jį netikėtai įstumė gimimas. Tiesdarystė tapo atvira; administracija jau prieinama ir turi atsakyti prieš ukėsus; mokslinyčioje ir armijoje kreipiasi tiesiog prie pavienių tautos sąnarių, ir kiekvienas turi atsakyti pats už savę. Žodis stojosi reikalingu kiekviename dalyke; net pats karalius negali apsieiti, nemokėdamas liūšai kalbėti visokiūse svarbiūse atsitikimūse; visos bendrinės ir valstiškos institucijos reikalauja nū savo sąnarių tolydinio vartojimo gyvo liežuvio. Delto-gi liežuvius gavo didelę svarbą; individas kiekvieną aprubežiavimą tiesos vartoti prigimtą liežuvį ir kiekvieną pabandymą priversti vartoti svetimą priskiria prie bjauriausios gėdos ir varo.

Brandūlys tautystės klausimo lieka uždengtu del visų, ramiai gyvenančių ukėtais valstijos vienokios pagal veislės sudejimą; tiems žmonėms nereikia gėdytis savo liežuvio, ne jo išsižadėti. Aprašymai rystybės ir nužeminimo, kurių priversti datirti žmonės patekė į tokį padėjimą, negali jiems suteikti tikro supratimo ne vienos, ne kito, lygiai kaip iš aprašymų negalima numanyti niekad nedatirtų kuno kentėjimų. Apie tai gali kalbėti tiktai žmonės, užgimę šalyje, kur jų tautystė priguli prie mažumo ir prispausta, kur jų liežuvius neyra liežuviu valstijos ir jie priversti mokintis svetimo ir kalbėti jūmi, jaigu nenori paskutinau išsižadėti viešų vietų, šiek-tiek įtekmingo padėjimo, arba naudavimo iš ukėsinų tiesų kūpoje ir valstijoje ir tapti panašiais į viduramžinius baudžiavos vergus arba į šiandieninius kriminalistus. Reikia pačiam pergyventi visus tūs neparankumus, idant suprasti padėjimą žmogaus, netekusio prigimtoje šalyje nūamžinių žmogaus tiesų ir priversto lenkti galvą iki žemei prieš svetimą tautystę.

Ką tai išsižadėjimas pagarbės tiesų, sulyginant su išsižadėjimu prigimto liežuvio? Ką tai pančiai ant rankų ir kojų, sulyginant su pančiais, uždetais ant liežuvio? Norėtum pasidalinti su kitu savo viduriniu įturiu, o neturi tiesaus kelio! Jauti, kad kalbant savo liežuviu, lengvai ir dailiai žodžiai plauktų, o priverstas esi pagailėtinau vėplioti svetimu! Žmogui išveržta galingiausia įtaisa del įtekmes ant kitų ir da pats jaučiasi sužeistu ir raišu!

Nė vienas žmogus, užsipelnęs tą vardą, nesutiks liūšai įstoti į tokias apystovas. Kas gali be pasipriešinimo išsižadėti savo esybės? Kas sutiks gyventi,

netekęs svarbiausio savo atributo — galėjimo apvilkti žodžiais gyvasties vidurinius procesus — jausmą ir mislą? Permanomas tikintis indusas, pūlantis po ralais Džagarnato vežimo, idant tapti sutrintu: jis neaukėja savo individualizmo, o stengiasi pasiekti aname gyvenime gražesnę jo pražydėjimą. Permanomas taipgi fakyras, iš liūsos valios atsisakantis nū naudojimo iš kokio nors kuno sąnario ir ilgus metus tęsiantis puszūgio arba žolyžmogio gyvastį: jis semia tvirtybę iš persimanymo apie ano gyvenimo laimę už patinkančius dievams įžadus. Vienok nepermanomi perbėgėliai, atstumiantieje savo tautystę, priimantieje svetimą liežuvį ir per visą gyvastį laužantieje jį ant kitų pasityčiojimo ir ant savo pačių gėdos. Žmonės, darantieje tokią auką iš baimės, silpnumo budo arba paikumo, visgi da pagailėtini. Bet išvis bjaurios ir aitrrios žmogystos, išsižadėjusios savo prigimto liežuvio, t. y. savęs pačių, ir užsitempę svetimą kailį dėlei ramaus ir smagaus gyvenimo. Tokios žmogystos kur kas žemesnės už paniekintus skapus (tikėjimiška sekta), delto kad tie romija savę iš tikėjimiško persimanymo, o tūmtarpu renegatai dėl pinigų ir medagiškų parankumų paverčia savę į doriskus eunukus. Nėra tokio žodžio, kuris tikrai išreikštų begalinę žemybę pažiūrų daleidžiančių tapti tokiais renegatais.

Ant žmonijos garbės reikia pasakyti, — sušunka pagalios Nordau — kad tie bjaurus renegatui visur sutveria tik mažumą. Daugumas gi laikosi savo prigimto liežuvio, saugoja savo tautystę su tokia atyda, kaip gyvastį, ir kremta neapkenčiamą kumsčią, besistengiančią užkimšti burną.

Labai gailinūsi, kad to pat, ką Nordau pasakė ant žmonijos garbės, negalū pasakyti ant garbės Lietuvos, bent gi . . . šiandien.

Iš Lietuvos.

(Gromatos iš kelionės)

III.

Antroj savo gromatoj nurodžiau ant to, kad Lietuvos ukininkai, gyvenantieje kaimynystoj su Latviais, išpalengvo įveda pas savę įvairius pagerinimus kaip gyvenime, taip ir ukės vedime. Toks jau progressas, nors ir ne teip aiškiai, dūdasi patėmyt ir kitose vietose: „mašinos“ kuliamos ir kitokios pripažintos daugelyje vietų, abigalniai švarus gyvenami namai visur stengiasi užimt vietą viengalių namų. Matyt, keletas „gerų“ metų sujudino tarp mūsų ukininkų reikalavimus smagesnio gyvenimo ir tie reikalavimai pasilieka toj įtampoj iki šiai dienai, nors po anų „gerų“ metų Lietuva sulaukė jau visą kelioliką vos tik pusėtinų. „Ką tai, — skundžiasi šiandien mūsų ukininkai — pirma budavo iš mažo daikto pinigą padarai, o dabar ir ant išmokesčių sunku sukrapštyti.“ Ir kaip da, matyt, sunku! Javai pigus, ir tie nelabai užauga, gyvuliai pamotu, o sukalt grašį iš kokio nors amato, ar prekystės mūsų žmonės neįsimano. Nedyvai todėl, kad daugelis namų skolose paskendę, o užtenkintų pinigų atsiranda pas labai retą ukininką ir tai nepodaug. Tū tarpu kredito beveik nėra kitokio, kaip tiktai pas žydus už nesvietiškus palukus. Kaip smarkiai nupūlė uždarbė Lietuvos ukininko, sulyginant su anais „gerais“, metais, parodo tai, kad dabar dažnai gali nupirkt lauką už pusę, arba dagi už trečią dalį pinigų, kuriūs siulydavo už tą patį lauką pirma.

Vienok „Dievas Lietuvos neapleis, Jis dūs gesnesnius mus“, ir mus žmonės nevuilsta, ir beveik

kaip per gerus metus nepaliauja leidę savo vaikų į mokslus. Teko man viešėt vienūs namūs, Kauno rėd., (lauko per 50 des. = 80 margų), iš kurių jau šeštas ir paskutinis sunus baigia mokslą. Įpatinga, kad dabar mūsų ukininkai, atidūdami vaikus į mokslinycias, jau ne teip smarkiai verčia jūs eit į kunigus, kaip tai budavo pirma. „Tegul — atseina dažnai girdėt — eina ant ko tur norą, kad tik butu paskui geru žmogum ir galėtu pelnyt sau dūną. Išėjęs šioki ar toki mokslą, vis lengviau gyvęs, nekaip lauką dirbdamas.“ Dėka tokioms pažiūroms mūsų tėvelių skaitlius Lietuvos intelligentų kas metas dauginasi. Šiandien Lietuva tur jau pusėtiną skaitlių savo daktarų, įvykštą lietuviškos aptiekos atsiranda advokatai — lietuviai ir t. t. Skaitlius mūsų intelligentų dauginasi da iš kitos pusės: geresnėji dalis Kauno rėdybos bajorų pradeda liantis tarnavę svetimai kulturai ir stoja į darbą greta su geriausioms mūsų intelligentiškos spėkoms. Ant ilgai užsiliks mano atmintyje tos linksmos valandos, kurias perleidau šią vasarą pasikalbėjime apie mūsų reikalus su keliais tvirtais mūsų darbininkais iš bajorų. Dauginasi teipgi skaitlius rupinančiąsi apie mūsų reikalus kunigų.

„Lietuvišku klausymu“ užsiima šiandien visūse Lietuvos kampūse. Prunkščia prieš „litvomaniją“ valdžia, springsta lietuvišku klausymu daugelis vietinių Lenkų ir kiti Lietuvių prieš — iš sermėgių, kalba apie „lietuvišką“ patys žmonės. Vietinei valdžiai nepatinka „litvomanai“ tūm, kad uždūda jai viršaus vieną darbą — jieškot lietuviškų knigų, kurias tie Prūsūs spausdina; da čia, kaip tyčia, visoki šnyptūtiliai kasdieną atslenka su naujais skundais vis už tas pačias knigas. Lenkai vis da negal dovanot Lietuviams jų išsižadėjimo lenkiškos kultūros, jų idealy. Paskutiniam laike į Lietuvį jiems uždūdas žaisdas įstrigo da vienos pašinas gana įpatingas: Lenkaitės (irsulenkėjusių tėvų-lietuvių dukters), kurios kitąsykteip mitriai mokėdavo verst mūsų vyrus į Lenkus, nepasakysiu delko, pradeda užstot už lietuvišką kalbą, bando kalbėt lietuviškai ir, kur reikia, stengiasi parodyt, kad jor tikros Lietuvninkės. Žinoma, — ir patys Lenkai tai numano — kad tai tiktai Jievos dukterų politika; bet kas gal užtikrint, kad politika neįeis į paprotį, o paprotys, kaip sakoma, antras prigimimas. Kad neužkenčia Lietuvninkų - intelligentų Gudų valdžia ir Lenkų šovinistai, tai visai nedyvai; jie tur įpatingas priežastis. Bet ko nor mūsų priešai „iš sermėgių“, nelengva permanyt. Man rodos, jie tiesiog iš prigimimo nepakenčia jokios atmainos gyvenime ir šelsta prieš naują idėją, kaip nelyginant sparvos prieš lytų. Kaip žiuri ant lietuviško klausymo mūsų žmonės? Daugumas, matyt, nors ir jaučia, kad šią gadynę kas žin kas dedasi su „lietuvišku“, bet kas — tai mažai tenumano. Atsiranda, žinoma, užkietėjusių konservatorių, kurie, nusiklausę „sparvų“ dusgimo, rankoms mosūdami, murma sau po nosia: „tai kam to visko reikia, prasimano nė ši nė tą.“ Yra užtai pusėtinai skaitlius ir tokių, kurie gana smarkiai priitaria platintojams lietuviškos idėjos ir greta su jais stoja į ginčą su „sparvoms“.

Įpatingai elgiasi su Lietuviais intelligentais Žydai. Kaip žinia, šitie Jerozolimo bajorai įvairiūse gyvenimo atsitikimūse prisilaiko paprastai pajiegesnės pusės. Matydami, kad „ponai“ neužkenčia lietuviškos kalbos, ir jie nenoriai kalba lietuviškai. Užkalbina inteligentas Žydą, kad ir krome, lietuviškai, jisai išsykio atsako lenkiškai; tiktai kada pamato, kad pirkikas ir toliau kalba lietuviškai, o dagi pasirodo jo

kišenių dešimtinė, tada „pan kupiec“ parodo visame gražume savo lingvistišką gabumą ir nugarkaulio miklumą. Nereikia vienok mislyt, kad Žydai suvis nesupranta, ko nor Lietuvosiai. Viename Suvalkų rėd. miestelyje užaina viens iš mnsiškių į žydišką gaspadą (kitokių tenai nėra) atsigert alaus. Užkalbinta lietuviškai, pati „šinkorienė“ atneša kas reikia, sėda šalia prie stalielio ir, išpėjus, kas per vienas jos svečias, pradeda gražiai lietuviškai klausinėt, kur gyvena, kaip einasi ir — mat prigimimas neatleidžia — kiek pelno ant metų. Dasižinojus, ką galėjo, ant kelių minutų nutyla; tik paskui, jau lenkiškai, atsiliepia: „žinot ką, dabar ir mūsų mokinti žydėliai pradeda šnekėt tarp savęs ebraiškai“

Šitum ir užbaigsiu savo trečią ir paskutinę gromatą iš kelionės šios vasaros. Grįžtu atgal į svetimą šalį. „Sudiev Lietuva, man linksma buvo gyvent savo šalelej.“ Ne iš gero, žinoma, noro keliauju svetur. Ne pirmą kartą tenka man, atsilankius ant trumpo laiko į savo kraštą, grįžt atgal į svetimą šalį, skirtis nū savo artymųjų ir kas-tykis ir taip n-linksma širdį suspaudžia klausymas: „ar ilgai taip bus, ar ilgai mes gainios į svetimas šalis įjėskot sau dūnos?“ Neabejotinai užstos atmaina, tik kada, o tū tarpu mus, Lietuvosių, padėjimas iš šalies prispauđėjų eina vis bjaurn ir bjaurn!

P. A. Pakelevingas.

Tilžė. 12 dieną Rugsėjo buvo susirinkimas Lietuvosininkų, kame buvo įsteigta „Lietuviška Konzer-vatyvų skyrimo Draugystė“. Nors ant to susirinkimo buvo pakviesta šimtas su viršum neva da geresnių vyrų, tai ant susirinkimo pribuvo tik apie dešimts. Nepribuvo nė visi tie, kurie buvo prisirašę pirm to prie komiteto del steigimo minėtos draugystės. Iš to galima numanyti, kaip čia dalykai stovia.

Vienok ir tas menkas sujudimas Lietuvosininkų atkreipė ant savęs Vokiečių akį. Tą pat dieną tiziškiai vokiški laikraščiai pranešė savo skaitytojams apie įsteigimą Lietuvosiškos skyrimo draugystės; o toliaus prabilo ir kiti vokiški laikraščiai, tas gandas pasiekė ir berlynišką spaudą. „Königsberger Allgemeine Zeitung“ pradeda pranešimą šiais žodžiais: „tarp lietuviškų gyventojų („Bevölkerung“), kaip mums praneša, nū nekurio laiko randasi pajautimas tautiškos skirtybės („nationale Sonderstrebungen“). Toliaus laikraštis primena pernykštį peticijos siuntimą pas ministerį apšvietimo. Potam primindamas įsteigimą minėtosios Lietuvosiškos skyrimo draugystės, priduria, jog jos siekis esas išskirti vieną arba du lietuviškų deputatu į karalystės bei ciecorystės seimą, idant atgauti išguldymą Lietuvosiškos kalbos pradinėse mokslinyčiose. Ant galo praneša, jog ir Klaipėdoje (o ir kitur) žada steigti tokias pat draugystės, kaip Tilžėje. „Tokiam atvėjyje — užbaigia laikraštis — Prusų monarchijoje, o tame tarpe ir Vokiškoje vieš. patystėje, turėtumem dar vieną, kad ir labai mažą, tautiškai-politišką draugystę.“

Prie šios progos pranešame skaitytojams „Varpo“, o įpač draugams (nors ir buvusiems) Birutės draugystės, jog ant pirm kelių sąvaicių buvusio metinio susirinkimo tapė apkeista viršininkystė. Tarp kitokio galime paminėti, jog viršininku o podraug ir kni-gininku išrinktas p. Dovas Saunus (in Rokaiten per Neukirch). Deltogi norint ką pasiteirauti apie „Birute“ arba ką siunčiant reikia ant gromatos viršuj minėtą adresą užrašyti, nes kni-ginycia ir rinkliava randasi ten-pat, Rokaičiuose. — Perdėtiniu „Lietuviš-

kos skyrimo draugystės“ yra taipgi tas pats pons D. Saunus.

Paminėjimo vertas daigtas, kad mūsų mieli maskoliai taip kantrus. Jie dantis sakandę tyli nū krutėjimo Lietuvosių abiejose ciecorystėse. Tiktai patyloms su žandarais bei visokiais šnipukais apie Lietuvosių liūbiasi. Nenor ve pakelt „lietuviško klausimo . . .“

J.

Kauno rėdyba Ukmergės pavietis. Keliaujant man nū Subočiaus linkui Viešintos, veik negirdėt buvo lietuviškai kalbant. Suaugę žmonės visada pradėdavo lenkiškai kalbėt, o su vaikais tai ir suvis negalima buvo susikalbėt lietuviškai — rodos buvau nuklydęs į svetimą kampą. Gal kits lietuvis ir g-rėsi lenkiška kalba, bet daugiausiai buvo tokių uki-ninkų, kurie nūlat kalba lenkiškai. Jie vadina savę „šlėkta“, o sodžius savo „akalicomis“. Tokių sodžių pakeleėj yra keli. Šlėkta eina išdidžio ir niekina savo kaimynus lietuvius, vadindama jūs „muzikais“. Užkalbinti lietuviškai, atsako tarytum mylistos dėlei, o kartais nenor nē atsakyt, kaip ir bijodami su lietuviška kalbą nužemint savo ponystę. Lyg tyčia lietuviui jiems tūm pačiu atmoka. tyčiojasi ir jūkiasi iš jų, vadindami jūs „skersgudžiais.“ Jai kas pasako: „ana, eina žmogus“, tai kits, pažinęs „šlėkta“, atkerta: „tai ne žmogus, tai skersgudis.“ Nū lietuvių jie skiriasi dar tūm, kad želdina barzdas; kurie jau nūskurę, kaip ir kiti, ir lietuviškai vadina savo sodžius ir patys savę (kai va: Kiaulėnai, Kiaulėnas).

Aprič šlėktos atsitinka čionai ir „ruskių ulyčios“ — lizdai burliokų. Apė Viešintą, kaip girdeėjau, esą arti 100 giminių ruskių. Gyvena burliokai teipogi įsimaišę sodžiūse tarp lietuvių. Sako atkelti esą po lenkmečiui vieton išsiųstu į Siberiją lietuvių. Iš tų naujokų skirtingiausiai gyvena burliokai starovierai — kiti iš jų nemoka nē lietuviškai. Lietuvosiai jų nekenčia, nes daugiausiai tarp jų vagių ir apgavikų. Pakelevingus lietuviui dagi persergi, kad neitu sutemus per „ruskių ulyčią“, nes, sako, gal užpult ir apiplėšt. Kaip girdėt, gyvena burliokai ir kitur. Teip viens anykštėnas su dideliu širdies skausmu kalbėjo, kad Anykščiūse per turgų buna veik trečia dalis burliokų.

Šalia Anykščių miesto upės Šventosios vagoje, netoli nū krašto yra versmė, Kriokle vadinama. Kitą syk, sako, ta pati versmė buvusi ant kalno, ir vandū bėgdavęs kriokdamas žemyn (nū to ir vardas). Kaip sako seniejie, ta vieta senovėj buvo labai lankoma ir laikoma veik už šventą vietą. Vandenį vartojo kaippo vaistą, kaippo gaivinanti gėrymą: jūm prausdavosi, masgodavosi žaisdas, skandamas vietas, akis ir dar pasimdavo drauge namon. Nešdavę dagi įžadus (prižadus). Priežasčių tokio garbinimo aš negalėjau išaiškinti. Apė stebuklus krikščioniškos gadynės ir negirdėjau. Dabar ta versmė yra dikčiai nustojus savo garbės. Bet ir dabar da ta vieta yra lankoma, o vandū jos vartojamas, tankiausiai nū akių.

Už kokios dešimties žingsnių nū Krioklės einant pavandeniu yra teip vadinama „Maskolių brasta“. Iškur paeina tas vardas man nepaisisekė susekti.

Pakeleėj iš Anykščių Ukmergėn teko man atlan-kyti versmę dar garsingesnę ir stebuklingesnę už Krioklę. Ji yra Kovarske, klebonijos sode, ipatingo vardo neturi. Per Jonines čion suseina daugybė svieto sveikatos jieškotu. Daugybė lanko tą vietą su įžadais jau nū daugel metų. Atkeliauja ir iš labai tolymų kraštų. Apė priežastis tokio garbinimo tos vietos nieko negirdėjau.

Napertoli nū Anykščių, keliaujant Kurkliūsna, teko atlankyti stuksantį netoli kelio didelį akmenį, vadinamą „Punktoko akmeniu.“ Ištolo akmū išrodė man lyg mažas pasenęs butelis. Ilgio turi jis apė 9 žingsnius, pločio apė 8 žingsnius augščio gal turės apė pustrėčio sieksnio. Sako, kad vardas to akmens paeinas nū tos vietos, kurioj jis stov' (Punktukas). Balinskas ir Lipinskas savo istojoj (Starožytna polska, tom 3) sako, kad ant to akmens buvęs sudegintas kunigas Punktukas už šventvagystę. Žmonės kalba, kad tą akmenį pametęs velnias, kuris su jūm norėjęs užversti duris naujai pastatytos Anykščių bažnyčios.

Griežonėliūs, Indrijoniškio valščiujė, yra kalnas vadinamas „Milžinų Kapais.“ Tarp žmonių yra šneka, buk čion stovėję kitąsyk 12 kryžių, buk degę pinigai, vaidinėsi. Kalnas tas neseniai buvo apaugęs m šku. Dabar ant jo įpatingų ženklų nėra, tik liko kelmiai. Ant viršunės kalno buvo iškastos dvi dūbės. Rasta du lavonu, galvoms atkreiptu į vakarus, rankos buvo paguldytos šalia. Daugiau nerasta nieko, Tyrinėjo kapus ne specialistai.

Netoli nū to kalno yra kits kalnas, vadinamas žmonių pilekalniu. Netoli to pilekalnio teka upelis, vadinamas Kraujupiu. Bekvočiant žmonių, dėlko upelį vadina Kraujupiu, kiti sakė, kad senovėj čia buvęs mušis.

Padaviau čion trumputes žinias pasitikėdamas, kad kiti jas papildys ir praneš kitiems lietuviams dar daugiaus iš to krašto, labai, matyt, turtingo senovės atmiuimais.

J. Š. . . . .

Graziškių (Naum. pav. Suvalkų rėd.) koplyčioje, Griškabudžio parapijos kasmetą apvaikščioja šventė „Marijos Vardo“. Užtaigi ir šimet susirinko čionai burelis aplinkinių, idant sykiu su kunigu - geradėju pasimelsti už savo gimines, gentis — taigi už tūs visus, ką toje vietoje ant amžių rado sau atilsį. Gražiai išitėmyjau, kaip kunigelis šią dienutę, sakydamas pamokslą, šitokiais žodžiais mokino mus: „Niekime ir nemikime po kojų papročius mūsų tėvukų; giedokime tas pačias giesmes savo prigimtoje kalboje, ką giedodo mūsų bočiai — tai yra šventas dalykas!“ — Bet kągi pasakytu tie mūsų bočiai išgirdę nū kunigelio šitūs žodžius; (kuriūs jis toliaus sakė) „Ar turime mes buti *vdzienėni* Panai Marijai. *Ovšem* — turime! *Napsiklad*: jįjė yra šaltiniu mielaszirdystės, jįjė užtaria už mus prieš Visivalintį ir ji mus *lončija* su Jūm!“ — Tikrai išsiveržtu ašaros mūsų tėvukams ir kožnas susigraudytu: — Niekina mus anukai — jau mūsų kalbą po kojų paminė, naikina mūsų palikimą ir vardas mūsų jau išnyks tarp gyvųjų! — Tikrai ir pats kunigelis pirmutinius žodžius nū tėvelių išgirdo savo prigimtoj kalboje, o pertai ta prigimtoji yra brangiausiu turtu ir užtai prigulėtu ją šventai užlaikyti, sergėti ir giti!

P.

Žinios iš Amerikos.

Dabar pakilo dideli vaidai tarp Lietuvos kurėjų Amerikoje. Kaip matoma, ten pasidarė trys partijos: progresistai arba paprastai bedieviais vadinami, toliaus klerikalai, t. y. pasekėjai dabartinės „Vienybės“, kuri dabar rėdoma p A. Miluko ir trečia partija nē *šiokia*, nē *tokia* t. y. pasekėjai Bačkaucko ir jo nē šiochio nē tokio laikraščio „Saulės“. Šitą partiją galima teipogi vadinti naujalenkiška arba pusiauleniška, susidedanti iš paikinamų ir išvadžiojamų mažai patyrusių lietuvių Amerikoje. Bačkauckas taip pri-

siplakė prie lietuvių su savo „Saule“ Amerikoje, kaip Lietuvoje prisiplaka prie paikesnių ir neapsukrių lietuvių koks žylas-karčemninks. Piktas ir gėda geram tėvynainiui žiūrėti, kaip toks besarmatis tamsunas moka išnaudoti paikumą mūsų žmonelių! Juk kas ten per italpa to jo draiskalo, tai bjaurų geram žmogni skaityti, o padori moteriškė jug tokių begėdiškų zaunų visai negal nē į rankas paimti. Beveik kiekviename numeryje toje „Taradaikoje“ aprašinėja paleistuvings atsitikimus ir dar šurkščiausiu budu — visai kaip kad piemens rėži. Rasi tas pons ne iš pikto noro, tiktai per savo neišmanymą tai daro, ale juk mes ant to negalime žiūrėti. Mums turi rupėti visūtinas labas, o nū tos pusės žiurint „Saule“ yra didėi blėdinga, kaipo užgaunanti pajautimą doros ir, taip sakant, griaujanti gerus budus tarpe žmonių, jau nekalbant apie jos naujalenkišką pakraipą, apie kurią čion nēr ką daug kalbėti.

Į „Varpo“ redakciją.

Prašau Redakcijos patalpinti laikraštyje šitą keletą žodžių. Praėjusią žiemą siųsdams p. Jankui atspausti savo apysakėles, pridėjau ir jų rodyklę; tenai prie trijų neoriginališkų apysakėlių („Ugnis negesinama išsiplečia“, „Verpelė“ ir „Kas kaltas“) buvo parodyta, pagal kokius autorius jos parašytos Pons Jankus, nežinau delko, tos rodyklės nē pradžioje, nē gale knygutės („Kas teisybė, tai ne melas“), kaip prigulėtu, neatspaudė; per tai skaitytojas, kursai pirmą kartą matys ir skaitys tas apysakėles, gali pakaltinti mane už negražų pasielgimą su svetimais autoriais, už pa-*isavinimą* svetimo darbo. Užtaigi, nors pirmą kartą spaudžiant kalendoriūse prie visų trijų neoriginalinių apysakėlių buvo parodyti autoriai, bet, kadangi skaitytojas neprivalo žinoti, kas ir kur buvo kada atspausta laikau už reikalingą daigtą paaikškinti tą dalyką ir pridurti, kad malonu butų, idant abelnai išdavėjai lietuviškų raštų atsargiau ir geriau atliktų savo darbą.

A. iš B.

Apgarsinimas.

Nauja labai žingeidi knygelė!

Pajudinkime, vyrai, žemę!

Apsysaka.

Parasžė vengriszkai Maurikis Jokai, o trumpai perpasakojo lietuviszkai A. isz B. Vilniuje 1892 in 8° laksztu 103, prekė su prisiuntiniu į parubežį ir Ameriką 20 kap. Gaunama pas M. Noveski, Tilsit (Ostpreussen), Goldschmiedestrasse 8.

✓ Nū redystės.

Pinigūs bei rankraščiūs į rėdystę reikia siųsti vis ant adr.: *Herrn Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).*

✓ Italpa. Svarbus užmanymas. *Kėkštas*. — Kalifornijoje Pasakojimas *Rozentalio-Bonino*, išvertė *Jons*. — Kalbos dalykai. *K. Obelaitis*. — Tėvyniški varpai. — Buti ar nebutu? *A. iš B.* — Quousque tandem . . . *J. M* — Tautystės pamatas. Pagal *Nordau* supais *V. K.* ir paaukavo Lietuvos doriškiems eunukams. — Iš Lietuvos. Gromatos iš kelionės. *P. A. Pakelevin, gas.* Tilžė. *J. Kanno* rėdyba Ukmėrgis pavietis. *J. Sz . . . . s.* Gražiškiai. *P.* — Žinios iš Amerikos. — Į „Varpo“ redakciją. *A. iš B.* — Apgarsinimas.